

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Studijní program: 6208 - Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

Adaptabilita české ekonomiky na vstup do eurozóny
Adaptability of the czech economy after the entry to the eurozone

DP – PE – KEK – 2008 10

PETRA NOVOTNÁ

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Pavla Bednářová Pavla, Ph.D., katedra ekonomie

Konzultant: Ing. Talián Jindřich, specialista vojenské ekonomiky,

Ministerstvo obrany ČR

Počet stran: 83
Datum odevzdání: 9. 5. 2008

Počet příloh: 0

Prohlášení:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 21/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 9. 5. 2008

Podpis:

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat vedoucí své diplomové práce PhDr. Ing. Pavle Bednářové, PhD., jejíž odborné vedení a trpělivý přístup mi umožnily úspěšné vypracování této diplomové práce.

Resumé:

Tématem diplomové práce je „Adaptabilita české ekonomiky na vstup do eurozóny“, která je analyzována z pohledu nominální konvergence. Přijetím do EU pro ČR automaticky vyplynul závazek vstoupit do eurozóny. Jako formální měřítko musí členský stát splnit tzv. maastrichtská konvergenční kritéria. Tyto kritéria vyjadřují stupeň nominální konvergence, tzn. sbližování cenových hladin se státy eurozóny. Mezi konvergenční kritéria patří cenová stabilita, výše úrokových sazeb, stabilita měnového kurzu, výše veřejného deficitu a veřejného dluhu v poměru k HDP. Podstatou diplomové práce je zhodnotit adaptabilitu ČR ke státům eurozóny z hlediska plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, které představují úroveň nominální konvergence a popsat problémy bránící plnění těchto kritérií. V diplomové práci je nejprve z teoretického hlediska popsána teorie optimálních měnových oblastí a formování hospodářské a měnové unie. Dále je zde vysvětlen rozdíl mezi nominální a reálnou konvergencí a nakonec zhodnoceno plnění maastrichtských konvergenčních kritérií ČR. V poslední části je zmíněna reforma veřejných financí, která reaguje na problémy ve fiskální oblasti.

Resume:

The topic of my dissertation work is „The adaptability of the Czech economy after entering the Eurozone“, which is being analysed from the nominal convergency point of view. Obligation to join the Eurozone has occurred as a result of the Czech Republic having entered the EU. Every member state has to fulfil the so called Maastricht Convergency Criteria as a formal standard. These criteria reflect a level of nominal convergency, that means convergency of price levels with Eurozone countries. Among the convergency criteria belongs price level, interest-rate level, public deficit and debt level in proportion to GDP. The merit of this thesis is to evaluate the adaptability of the Czech Republic to the Eurozone countries in term of performing the Maastricht Convergency Criteria, which reflect the level of nominal convergency, and to describe problems preventing these criteria from being fulfilled. In the thesis, the first aspect to be theoretically described is the theory of optimal currency areas and the establishment of economic and monetary union. Another issue to be dealt with further on is the difference between nominal and real convergency, and finally the evaluation of the performance of the Maastricht Convergency Criteria by the Czech Republic. In the last part of the thesis there is mentioned the reformation of public finance reacting to the problems within the fiscal area.

Klíčová slova:

Maastrichtská konvergenční kritéria

Nominální konvergence

Hospodářská a měnová unie

Optimální měnové zóny

Míra inflace

Veřejné finance

Úrokové sazby

Reforma veřejných financí

Keywords:

Maastrichts converqent kriteria

Nominal converqency

European Monetary Union

Optimum Currency Area

Inflation rate

Public finance

Money rates

Reform of public finance

Obsah:

Úvod.....	13
1. Teorie optimálních měnových oblastí	15
1. 1. Důvody vzniku optimálních měnových oblastí.....	15
1. 2. Vývoj teorie optimálních měnových oblastí.....	15
1. 3. Kritéria pro optimální měnovou oblast.....	16
1. 4. Přínosy a náklady EMU podle teorie OCA.....	18
1. 4. 1. Přínosy zavedení společné měny.....	19
1. 4. 2. Náklady zavedení jednotné měny.....	20
1. 5. Rizika ekonomické divergence.....	22
2. Formování hospodářské a měnové unie.....	24
2. 1. Předchůdci hospodářské a měnové unie.....	24
2. 2. Koordinace hospodářské a měnové politiky.....	26
2. 3. Vznik hospodářské a měnové unie.....	30
2. 3. 1. Etapy vytvoření EMU.....	32
2. 3. 2. Finanční instituce EU.....	34
3. Teoretická východiska nominální a reálné konvergence.....	36
3. 1. Maastrichtská konvergenční kritéria.....	36
3. 2. Kritika maastrichtských konvergenčních kritérií.....	37
3. 2. 1. Kritika měnových kritérií.....	38
3. 2. 2. Kritika Paktu stability a růstu.....	40
3. 2. 3. Nekompatibilita statistických výsledků.....	40
3. 3. Reálná konvergence.....	41
3. 3. 1. Přizpůsobovací mechanismy české ekonomiky po vstupu do eurozóny.....	43
3. 3. 2. Konvergence ekonomického cyklu.....	45

4. Vývoj nominální konvergence u členských zemích EU.....	47
4. 1. Vývoj maastrichtských konvergenčních kritérií u členských zemí eurozóny.....	47
4. 1. 1. Vybrané makroekonomické údaje zemí eurozóny.....	48
4. 1. 2. Pakt stability a růstu.....	51
4. 1. 3. Problémy plnění rozpočtového kritéria u států eurozóny.....	54
4. 2. Maastricht. kritéria u čl. zemí EU aspirujících na přijetí do eurozóny.....	55
4. 2. 1. Detailnější pohled na plnění maastrichtských kritérií.....	56
5. Adaptabilita české ekonomiky z hlediska nominální konvergence.....	61
5. 1. Vývoj inflace.....	61
5. 1. 1. Aktuální vývoj inflace.....	62
5. 2. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb.....	64
5. 3. Stabilita nominálního měnového kurzu.....	64
5. 4. Vývoj veřejných financí a jejich udržitelnost.....	66
5. 4. 1. Vývoj vládního deficitu.....	66
5. 4. 2. Kritérium vládního dluhu.....	68
5. 5. Stav veřejných financí.....	69
5. 5. 1. Fiskální politika.....	70
5. 5. 2. Reforma veřejných financí.....	71
5. 5. 3. Reforma sociálního systému.....	72
5. 5. 4. Důchodová reforma.....	74
5. 5. 5. Daňová reforma.....	75
6. Závěr.....	77

Seznam zkratek a symbolů:

CZK – Česká koruna

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

DPH – Daň z přidané hodnoty

ECB – Evropská centrální banka

ECU – Evropská měnová jednotka

EFMS – Evropský fond měnové spolupráce

EHS – Evropské hospodářské společenství

EIB – Evropská investiční banka

EIF – Evropský investiční fond

EMU – Hospodářská a měnová unie

EMI – Evropský měnový institut

EMS – Evropský měnový systém

EPU – Evropská platební unie

ERM - Kurzový směnný mechanismus

EU – Evropská unie

EUR - euro

ESCB – Evropský systém centrální bank

ES – Evropské společenství

FECOM – Evropský fond pro měnovou spolupráci

FO – Fyzická osoba

HDP v PPS – Hrubý domácí produkt v paritě kupní síly

HP – Hospodářská politika

MMF – Mezinárodní měnový systém

MFCR – Ministerstvo financí České republiky

KP – Konvergenční program

OCA – Optimální měnová oblast

PO – Právnícká osoba

RD – Rodičovská dovolená

SR – Státní rozpočet

VF – Veřejné finance

Úvod

Tématem diplomové práce je „Adaptabilita české ekonomiky na vstup do eurozóny“, na kterou je pohlíženo z hlediska nominální konvergence. Vstupem do Evropské unie vyplynul automaticky pro Českou republiku závazek vstoupit do eurozóny. Pro přijetí eura je nutné splnit tzv. maastrichtská konvergenční kritéria, která vyjadřují nominální stupeň konvergence.

Konvergenční kritéria se člení na měnová a fiskální. Mezi měnová kritéria patří velikost inflace, výše úrokových sazeb a stabilita měnového kurzu. Fiskální kritéria se týkají velikosti veřejného deficitu a veřejného dluhu k poměru HDP. Důležité je nejenom jednorázové splnění konvergenčních kritérií, ale také jejich dlouhodobá udržitelnost.

Termín přistoupení České republiky do eurozóny navrhuje ČNB po konzultaci s Vládou ČR v dokumentu „Strategie přistoupení ČR k eurozóně“. První termín vstupu do eurozóny byl stanoven na léta 2009 – 2010. Z důvodu neplnění konvergenčních kritérií a nedostatečné cyklické a strukturální sladěnosti České republiky s eurozónou nebyl dodržen.

Nyní ČNB termín přistoupení k eurozóně nestanovila. Zdůvodňuje to tím, že si nechává prostor pro „manévrování“. Myslí se tím odstranění příčin, které stojí v cestě hladkému začlenění ČR do eurozóny. Problémy české ekonomiky se dotýkají nekonsolidovaných veřejných financí a nedostatečně pružné ekonomiky. Po odstranění těchto bariér může ČR maximalizovat výhody společné měny.

Cílem diplomové práce je zhodnotit adaptabilitu České republiky ke státům eurozóny z hlediska plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, které představují úroveň nominální konvergence a popsat problémy bránící úspěšnému plnění kritérií nominální konvergence.

První kapitola se zabývá teorií optimálních měnových oblastí a pojednává o stručném vzniku a vývoji této teorie a o jejích kritériích. OCA teorie zkoumá, za jakých podmínek členství v měnové unii a tudíž používání společné měny přináší větší výnosy než náklady.

Tato teorie tvoří základní teoretické východisko pro zkoumání výhodnosti měnové unie pro její členské státy, proto je tato kapitola zařazena na začátek diplomové práce. OCA teorie tvoří základní teoretický koncept pro Hospodářskou a měnovou unie v Evropě. Uvedla jsem také, jaké jsou implikace teorie OCA pro státy EMU.

Obsahem druhé kapitoly je formování Hospodářské a měnové unie. Pro transparentnost se věnuji nejprve finančním organizacím a velmi stručnému vývoji Evropských společenství až k EU, které předcházely vybudování EMU. Formování EMU je nejprve spojeno se vznikem evropského měnového systému k počátku vzniku EU a podpisu tzv. Maastrichtské smlouvy 1. 1. 1993, která zavazuje členské státy EU k vytvoření EMU a stanovila způsoby její realizace. Etapy EMU byly rozděleny do tří fází, které probíhaly v letech 1990 – 1999. Na konci třetí etapy stálo přijetí společné měny státy tehdejšími státy EU.

Ve třetí kapitole jsou objasňovány pojmy nominální a reálná konvergence, jejich obsah a rozdíly mezi nimi. Tato kapitola obsahuje také kritiku konvergenčních kritérií, které vyplývají především z dob jejich vzniku a množství států.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na průběh nominální konvergence u členských zemí EU. Nejprve jsou zkoumána kritéria členských států eurozóny, která k 1. 1. 2008 čítá patnáct států. Pro srovnání v této kapitole jsou uváděna makroekonomické ukazatele zemí, které se chystají na přijetí eura.

Pátá kapitola je stěžejní. Zabývá se adaptabilitou české ekonomiky z hlediska nominální konvergence. Jsou zde rozebírána jednotlivá maastrichtská konvergenční kritéria z hlediska jejich plnění ČR a udržitelnosti. Fiskální kritéria patří mezi slabiny české ekonomiky, proto musí být provedena konsolidace veřejných financí. V další části kapitoly jsou popisovány změny týkající se reformy veřejných financí, která vstoupila v platnost 1. 1. 2008.

1. Teorie optimálních měnových oblastí

Teorie optimálních měnových oblastí představuje základní teoretické východisko pro hospodářskou a měnovou unii. Podle stanovených paradigmat zkoumá OCA teorie náklady a přínosy zavedení společné měny.

1. 1. Důvody vzniku optimálních měnových oblastí

V minulosti se různé oblasti světa integrovaly do větších celků a snažili se z nich vytěžit vyplývající výhody. V předešlých letech vznikaly měnové oblasti jako např. Librový blok, Frankový blok, Latinská peněžní unie nebo Severská unie. Většina těchto oblastí neměla dlouhého trvání nejspíše proto, že nesplňovaly podmínky optimálních měnových oblastí.¹

Státy pro vznik měnových unií můžou motivovat existenční, ekonomické nebo politické důvody. Pro země, které vstoupí do regionální měnové zóny z existenčních důvodů, je charakteristické, že jsou geograficky i populačně menší, a proto je pro ně výhodnější akceptovat a legalizovat měnu ekonomicky silnějšího sousedního státu. Mezi tyto státy patří Vatikán nebo Monako. Mezi existující měnové unie patří např. Centrální africké ekonomické a monetární společenství (vytvořené v roce 1945) nebo Východní karibská měnové zóna (vytvořená v roce 1950). V současnosti vznikají měnové unie na všech kontinentech.

1. 2. Vývoj teorie optimálních měnových oblastí

Se změnou monetárního uspořádání ve světě se vyvíjely i nové ekonomické teorie, které měly vliv na formování teorie OCA. Nejvíce ji ovlivnilo opuštění režimu zlatého standardu ve 20. letech 20. st. a keynesiánství, což byl hlavní ekonomický směr v období 30. – 70. let 20. století.

Koncepce optimálních měnových zón se začala formovat po 2. sv. válce, kdy se diskutovalo o vhodnosti různých měnových režimů. Mezi prvními se k tomuto tématu

¹ *Euportal* [online]. [cit. 19. 8. 2005]. Dostupné z: <<http://www.euportal.cz/Articles/384-je-emu-optimalni-menovou-oblasti.aspx>>

vyjádřil Milton Friedman ve své práci „Case for Flexible Exchange Rates“ (1953), který zdůrazňoval především výhody plovoucích kurzů. Friedman argumentoval, že pokud se jedná o uzavřenou ekonomiku, která má nedostatečně mobilními výrobními faktory a rigidní mzdy a ceny, ochrana před asymetrickými šoky (negativní změnou poptávky nebo nabídky) spočívá právě v plovoucím kurzu, který se těmto změnám přizpůsobí.

Na práci Friedmana navázal Teorií optimálních měnových zón nositel Nobelovy ceny, prof. R. A. Mundell. Tato teorie vznikla v roce 1961. Mundell postupoval při formulování teorie opačně než Friedman. Nejprve stanovil podmínky, za kterých státy mohou být členy optimální měnové zóny při fixním měnovém kurzu.

Teorie optimálních měnových oblastí zkoumá nejvýhodnější měnové uspořádání, jehož vznik je podmíněn splněním určitých podmínek. Za optimální měnovou oblast je považováno takové území, kde přínosy v členství v měnové unii převyšují náklady spojené s používáním společné měny, anebo neodvolatelnou fixací kurzů.

Teorie optimálních měnových zón vychází z keynesiánské doktríny. Mezi hlavní keynesiánské teze patří rigidita cen a mezd směrem dolů a stabilizační funkce monetární politiky při dosahování plné zaměstnanosti. Mundell toto paradigma přijal, ale zároveň v teorii OCA definoval podmínky, při jejichž splnění by monetární zásahy byly zapotřebí jen minimálně.

Nejlepší předpoklady pro splnění kritérií optimální měnové oblasti má malá otevřená ekonomika, kde se předpokládá, že na ní mají velký vliv okolní státy.

1. 3. Kritéria pro optimální měnovou oblast

Kritéria pro optimální měnové oblasti byla zformulována ekonomy prof. R. A. Mundellem (1961), R. McKinnonem (1963) a P. B. Kenenem (1969).

Prof. R. A. Mundell mezi hlavní předpoklady optimální měnové oblasti řadí vysokou mobilitu výrobních faktorů a pružné mzdy a ceny. R. McKinnon tyto podmínky později

rozšířil o intenzivním vzájemném obchodu daných zemí a P. B. Kenen dostatečnou diverzifikaci struktury produkce daných zemí.

Postupem času vznikala další dodatečná kritéria, která posuzovala vhodnost zavedení měnové oblasti. Základní myšlenkou teorie OCA však stále zůstává vymezení přínosů a nákladů, které vyplývají buď z měnové unifikace anebo z možnosti používání vlastní stabilizační politiky (mít vlastní centrální banku).

Podmínky OCA:

1. Vysoká mobilita výrobních faktorů v rámci unie
2. Pružné mzdy a ceny
3. Otevřenost a propojenost ekonomik
4. Výrobní a exportní diverzifikace produkce
5. Příznivé politické faktory

1. Vysoká mobilita výrobních faktorů v rámci unie

Vysoká mobilita výrobních faktorů znamená, že pracovní síla a kapitál musí být dostatečně mobilní, aby mohli ekonomiku dovést k rovnováze i při fixním měnovém kurzu.

Pokud by došlo k přesunu poptávky z jedné země do druhé, zvýšila by se nezaměstnanost v první zemi a tím způsobilo převis výrobních kapacit. K opačnému efektu by došlo ve druhé zemi by docházelo k přebytečným pracovním výkonům a ke vzniku inflace. Pokud by však existovala vysoká mobilita výrobních faktorů, byly by výrobní faktory přesouvány přesně tam, kde jsou zapotřebí a docházelo by k rovnováze.

V opačném případě by docházelo k nerovnováze mezi jednotlivými státy OCA. Pokud by existovala vysoká mobilita výrobních faktorů jen v rámci jedné země, mohla by to vyrovnávat pomocí flexibilního směnného kurzu

2. Otevřenost a propojenost ekonomik

Čím více je ekonomika otevřená, tím lepší je zapojení do měnové unie. K růstu otevřenosti ekonomiky dochází vlivem obchodování s okolními státy.² Zároveň se zmenšuje potřeba flexibilních měnových kurzů.

3. Výrobní a exportní diverzifikace produkce

Státy zapojené do měnové unie by měly mít různorodou strukturu produkce. Je to proto, že pokud má stát diverzifikovanou produkci, nemohou mít různá poptávková oslabení vliv na rovnováhu jeho ekonomiky.

4. Příznivé politické faktory

Pokud země nesplní výše uvedené podmínky, aby mohly zvládnout negativní asymetrické šoky, lze tyto situace zvládnout i pomocí fiskální politiky prostřednictvím např. vestavěných stabilizátorů.

Tyto základní kritéria vytvářejí předpoklady pro vznik optimální měnové oblasti. Jestliže je členské státy OCA nesplní, znamená to, že přínosy spojené s členstvím v měnové unii budou menší než jeho náklady.

Mezi další podmínky optimálních měnových oblastí patří např. homogenní preference (ztotožnění s hospodářskou politikou měnové unie a s jejím vývojem) nebo podobné inflace v členských státech.

1. 4. Přínosy a náklady EMU podle teorie OCA

Teorie OCA tvoří základní teoretické východisko pro vytření měnové oblasti, která bude považována dle uvedených kritérií za optimální. Je proto základní teorií vytvoření hospodářské a měnové unie v Evropě. Zavedení jednotné měny euro pro členské státy EU představuje završení evropské integrace. V současnosti společnou měnu euro používá 15 z 27 států EU.

² McKinnon zakomponoval do této podmínky teorii mezinárodního obchodu

1. 4. 1. Přínosy zavedení společné měny

Pokud členský stát měnové unie bude splňovat většinu kritérií daných teorií OCA, dá se předpokládat, že přínosy společné měny jednoznačně převáží nad náklady. Přínosy zavedení společné měny by měly v čase stoupat spolu s ekonomickou konvergencí. Mezi jednoznačné přínosy patří stabilnější finanční sektor a odstranění kurzového rizika.

Makroekonomické přínosy:

1. Stabilizace finančního sektoru

Měnová unie tvoří jakýsi štít před měnovými turbulencemi, tzn. že členové eurozóny jsou lépe chráněni před nepříznivým měnovým vývojem, než malá otevřená ekonomika, která členem není. Pro členské státy znamená eurozóna jistotu pro investice. Společná měna euro představuje stabilní a silnou měnu, která zvyšuje konkurenceschopnost států eurozóny v mezinárodním měřítku.

2. Podílení se měnové politiky eurozóny

Centrální banka ČR se bude moci po vstupu do eurozóny podílet na formulaci a implementaci společné evropské měnové politiky.

3. Stabilnější fiskální sektor

Závazky vyplývající z Paktu stability a růstu³ stanovují závazná pravidla pro fiskální politiku a tím přispívají k udržení rozpočtové kázně.

Mikroekonomické přínosy:

1. Odstranění kurzového rizika

Pro podnikatele představuje zavedení společné měny značné výhody, zvláště pokud obchodovaly se zahraničím. Musely totiž zvažovat kurzové riziko spojené s konverzí do zahraničních měn.

Po přijetí eura toto riziko odpadne. ČR uskutečňovala většinu obchodních případů se státy EU a nyní i eurozóny. Přijetí eura by tedy mělo znamenat větší podnikatelskou stabilitu.

³ viz kapitola 4. 1. 3. Pakt stability a růstu

2. Snížení nákladů spojených s existencí více měn

Zavedení společné měny v rámci dané měnové oblasti má za následek, že dojde k poklesu transakčních a administrativních nákladů. Podniky si tak v budoucnu nemusí zakládat devizový účet vedený v euru a korunový účet ani platit za konverzi měn.

Pro podnikatele obchodující ve státech měnové unie budou transakce jednodušší. Odpadne přepočítávání do národní měny, zjednoduší se tím kalkulace nákladů, výnosů a cen v mezinárodním srovnání.

3. Nižší úrokové sazby

ECB drží inflaci na nízké úrovni a s ní i úrokové sazby. Proto bude po vstupu do eurozóny pro občany a podnikatele snazší získat půjčku.

4. Konzistentnější trh měnové unie

Po zavedení společné měny dojde ke zjednodušení plateb. S cestou do zahraničí odpadne výměna peněz a s ní spojené poplatky ve směnárnách. Ceny budou srovnatelné ve všech státech eurozóny, a tak vzroste konkurenční tlak mezi podniky, který v konečném důsledku bude přínosem pro spotřebitele v podobě nižších cen, vyšší kvality zboží apod.

1. 4. 2. Náklady zavedení jednotné měny

Náklady zavedení společné měny se dělí na mikroekonomické a makroekonomické. Zatímco mikroekonomické náklady jsou především jednorázové a týkají se podnikového sektoru, náklady v makroekonomické oblasti vyplývají především z toho, že o sobě stát nebude moci autonomně rozhodovat. Měnová politika je v kompetenci centrální banky pro celou měnovou oblast (u eurozóny je to ECB) a ve fiskální oblasti se bude muset přizpůsobovat eurozóně.

Makroekonomické náklady:

1. Ztráta autonomní měnové politiky

Mezi největší náklady zavedení společné měny patří ztráta autonomní měnové politiky. Země vstupující do měnové unie nemůže používat svojí národní centrální banku k eliminaci výkyvů v hospodářství. Měnovou politiku provádí centrální banka pro celou měnovou oblast. Proto se může stát, že pokud členská země měnové oblasti nebude mít stejný cyklický a strukturální vývoj jako ostatní země, nebude pro něj centrálně zvolená měnová politika vhodná.

Pro ČR z toho vyplývá, že ČNB ztratí po vstupu do eurozóny svojí suverenitu, tzn. že nebude moci používat své makroekonomické nástroje, aby stabilizovala českou ekonomiku. Měnová politika bude prováděna na úrovni ECB podle aktuálních potřeb eurozóny.

2. Ztráta adaptačního mechanismu kurzové politiky

Se ztrátou autonomní měnové politiky, přichází stát i o možnost řízení kurzové politiky. Ta slouží k vyrovnávání platební bilance.

3. Regulace fiskální politiky

Členská země si může ponechat provádění autonomní fiskální politiky. Je omezena v tom, že se musí přizpůsobit pravidlům eurozóny.

Mikroekonomické náklady:

Podnikatelský sektor

V soukromém sektoru si přijetí společné měny vyžádá značné náklady. Jedná se však o jednorázové náklady, které souvisí s přeceněním zboží, úpravou informačních systémů, novými školeními pro zaměstnance, novými cenovými katalogy apod.

1. 5. Rizika ekonomické divergence

Náklady na zavedení společné měny rostou v případě nominální a reálné divergence členských států eurozóny. To znamená, že členské země nebudou vykazovat srovnatelnou cenovou úroveň, hospodářských cyklů a další kritéria OCA. Stanou se tak více náchylné k asymetrickým šokům.

Asymetrický šok je vznik určité nerovnováhy na straně poptávky nebo nabídky, který nepostihuje státy měnové unie stejným způsobem. Je to určitý výkyv v národním hospodářství – změna inflace nezaměstnanosti nebo HDP. Ovlivňují ho vnější i vnitřní ekonomické podněty.

Princip asymetrického šoku vysvětlil R. Mundell v roce 1961 na modelu asymetrických změn poptávek. Předpokládal, že každá země má vlastní měnu, existuje plná zaměstnanost a vyrovnaná platební bilance. Vlivem negativního poptávkového šoku v jedné zemi dojde k poklesu nezaměstnanosti a důchodu a pokud zároveň neklesne domácí spotřeba, tak dojde i k deficitu platební bilance. U druhé země, u které se projeví pozitivní poptávkový šok, je to přesně naopak. Tato situace vychází z původní keynesiánské teorie a řešení podle Friedmana představují plovoucí měnové kurzy. Tak se můžou země přizpůsobit nastalým výkyvům v poptávce. Asymetrické šoky je možné zmírnit (nebo úplně odstranit) flexibilitou mezd a dokonalou mobilitou výrobních faktorů.

Další hrozbou nerovnoměrného vývoje jsou **asynchronní ekonomické cykly**. Existuje odůvodněné riziko, že ekonomické cykly jsou v rámci měnové oblasti nebo unii rozdílné. Pokud nedisponují země dostatečnými ochrannými mechanismy⁴, bude docházet ke zhoršování ekonomického cyklu a prohlubování recese.

Součástí eurozóny jsou nanejvýš velké státy s různou mírou otevřenosti a strukturou ekonomiky. Nedá se proto říci, že by splňovaly kritéria optimální měnové oblasti. Empirické výzkumy však dokazují, že pokud se stát zapojí do eurozóny, reálně i nominálně k ní konverguje. Přibližuje se jak ekonomickou úrovní (měřenou HDP v PPS), tak i cenovou úrovní (měřenou tzv. maastrichtskými konvergenčními kritérii). Tzn. že

⁴ Viz předpoklady optimální měnové oblasti

náklady v případě sladění ekonomiky s eurozónou klesají, zatímco přínosy rostou s odstranění ekonomických a politických bariér.

2. Formování hospodářské a měnové unie

Před vytvořením hospodářské měnové unie vznikala celá řada organizací, které napomáhaly rozvíjet liberalizaci obchodu, růstu přímých zahraničních investic a transfery technologií mezi vyspělými zeměmi.

2. 1. Předchůdci hospodářské a měnové unie

První globální peněžní konstitucí se stala dohoda uzavřená roku 1944 v Bretton Woods. Hlavními iniciátory byly Velká Británie a USA, ale jinak se k dohodě připojilo dalších 43 států. Výsledkem jednání byl vznik *Brettonwoodského měnového systému*, který vytvořil novou koncepci peněžního systému. Všechny měny členských států byly vázány na dolar a dolar na zlato, přičemž flukтуаční pásmo jednotlivých měn vůči dolaru bylo velmi úzké. Americký dolar tak na základě této dohody získal status rezervní měny, od které byly ostatní měny odvozeny.

Na dodržování brettonwoodské dohody dohlížel **Mezinárodní měnový systém (MMF)**. Tato organizace vznikla 22. července 1944 jako přidružená organizace OSN. Prvotním úkolem MMF bylo dohlížet a řídit systém pevných devizových kursů, kdy se hodnota všech světových měn vztahovala ke zlatu a americkému dolaru. V praxi to znamenalo, že americká centrální banka musela na žádost nějaké další centrální banky vyměnit americký dolar za zlato. Americká vláda ustanovila hodnotu jedné unce zlata na 35 dolarů. Tento systém se stal základem mezinárodního obchodu považovaného za motor ekonomického růstu a prosperity. Druhým základním úkolem MMF bylo poskytování krátkodobé finanční podpory zemím, které vyčerpaly své zahraniční měnové rezervy a ocitly se v potížích.⁵ Mezi hlavní cíle patřilo MMF patřila podpora mezinárodní měnové spolupráce a devizové stability, napomáhat vytvářet mnohostranné platební bilance, stabilizace měnového obchodu atd.

Jako podpůrná organizace byla v roce 1950 založena *Evropské platební unie (EPU)*. Byla to organizace pro platební a zúčtovací styk zemí Marshallova plánu. Vznikla z iniciativy

⁵ *Encyklopedie Wikipedie* [online]. [cit. 23. 3. 2008]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/MMF>>

USA, které tím sledovaly zavedení volné směnitelnosti západoevropských měn, odstranění nerovnováhy platebních bilancí a oživení obchodování mezi zúčastněnými evropskými zeměmi poskytováním úvěrů.⁶ EPU byla založena na mnohostranném clearing (mnohostranném platebním styku). Od svého založení sloužila EPU jako dočasná organizace, do které se zapojily státy, které se chtěly účastnit Brettonwoodského měnového systému a zatím neměly volně směnitelné měny.

Od roku 1955 se činnost EPU snižovala, neboť klesal podíl úvěrů při vyrovnávání platebních bilancí v rámci EPU a tím se snižoval rozdíl mezi způsobem vyrovnávání mezi těmito zeměmi a dolarovou oblastí. V roce 1958 byla zavedena vnější směnitelnost hlavních měn světa, EPU proto zanikla a byla nahrazena Evropskou měnovou dohodou.

V roce 1958 byla založená *Evropská měnová dohoda*. Jejími členy byly bývalý členové EPU (Belgie, Lucembursko, Dánsko, Francie, Island Itálie, Nizozemsko, Norsko, NSR, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie a Španělsko). Hlavním cílem Evropské měnové dohody bylo napomáhat zabezpečovat rovnováhu platebních bilancí a stabilita členských zemí a poskytovat jim krátkodobé úvěry na krytí deficitu platební bilance.

Počátky evropské integrace se datují do 50. let 20. st. Nejprve vzniklo v roce 1951 Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), v roce 1958 Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství atomové energie (Euratom). Členy byly Německo, Francie, Itálie a země Beneluxu (Belgie, Nizozemsko, Lucembursko). Základními cíli všech tří společenství bylo vytvoření společného trhu a vytváření spolupráce členských států na národní úrovni. Vzhledem ke stejné členské základně a doplňujícím se cílům byly tzv. Slučovací smlouvou (1967) stanoveny jednotné orgány pro všechna Společenství.

Důležitým mezníkem ve vývoji ES je rok 1968, kdy došlo ke vzniku celní unie. Došlo k odstranění cel na dovážené zboží mezi členskými státy společenství a vůči třetím zemím

⁶ *Seznam* [online]. [cit. 30. 10. 2000]. Dostupné z <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/40763-evropska-platebni-unie>>

byla od tohoto data uplatňována jednotná cla. V 70. letech 20. století ES uvažuje o dalším kroku v integraci a sice zavedení společné měny a vznik Hospodářské a měnové unie.

V roce 1971 zrušily USA volnou směnitelnost dolaru. Jelikož Brettonwoodský měnový systém byl na tomto mechanismu založený, došlo k jeho zániku. Vytvořen byl systém volně pohyblivých měnových kurzů členských zemí MMF (tzv. floating), ve kterém hodnotu měn určuje trh nebo vlády jednotlivých států. Oficiálně zanikl Brettonwoodský měnový systém v roce 1973. V 70. letech začal MMF postupně ztrácet na významu, přesto byl zachován jako konzultační, poradenský a dozorový orgán poskytující krátkodobé půjčky.

2. 2. Koordinace hospodářské a měnové politiky

Smlouva o EHS neobsahovala samostatnou kapitolu měnové politiky, a proto se členské státy nemohly shodnout, jakým směrem se v této oblasti ubírat. Dosavadní organizace nesloužily ke koordinaci hospodářské a měnové politiky. V roce 1969 se na vrcholném summitu v Haagu představitelé EHS dohodli o vytvoření měnové unie. Mělo dojít k prohloubení spolupráce členských zemí EHS v měnové a hospodářské oblasti s konečnou fází zavedení společné měny. Úkolem prozkoumat možnosti vývoje ohledně Hospodářské a měnové unie byl pověřen tým expertů, který vedl lucemburský ministerský předseda Pierre Werner. Závěrečná zpráva se nazývala tzv. Wernerova zpráva a představovala první ucelenou koncepci a plán na vytvoření Hospodářské a měnové unie, ke kterému mělo dojít v průběhu deseti let. **Wernerova zpráva byla schválena 22. března 1971** v Hamburku. Podle ní byly definovány atributy hospodářské a měnové unie jako neomezená konvertibilita měn v zemích Společenství, vedoucí k úplné liberalizaci pohybu zboží a kapitálu na společném trhu; zrušení oscilačního pásma směnných kurzů, stanovení neodvolatelně pevných kurzů národních měn a následné zavedení jednotné měny. Wernerův plán se ale nepodařilo realizovat, protože v roce 1971 procházel světový měnový systém postavený na americkém dolaru krizí a to došlo k uvolnění směnných kurzů mnoha členských zemí EHS. Kromě toho nebyl celý záměr dostatečně institucionálně zabezpečen a nebyly dostatečně koordinovány národní ekonomiky. Přestože Wernerův plán měnové unie ztroskotal, jeho základní principy byly později využívány v budování společné evropské měny. Krize měnového systému vedla k rozpadu

Brettonwoodského měnového systému a jeho členské země se vrátily zpátky k plovoucím kurzům.

Krise měnového systému vedla k vytvoření kurzového mechanismu tzv. „směnného hada“, který fungoval mezi členskými státy Společenství. Společenství tak reaguje na devalvaci US dolaru a rozšíření oscilačního pásma jeho směnného kurzu. Představoval koordinované řízení směnných kurzů sloužící na udržení stabilních kurzů měn členských států mezi sebou navzájem a flexibilních vzhledem k US dolaru.

Z institucí se zachoval Evropský fond pro měnovou spolupráci (FECOM) a vnitřní měnová dohoda je vnímána jako předchůdce Evropského měnového systému.

Jako reakce na rozpad Brettonwoodského měnového systému vznikl v roce 1979 Evropský měnový systém⁷. Členy se staly všechny země ES – Belgie, Dánsko, Lucembursko, Holandsko, SRN a Velká Británie, Španělsko a Portugalsko (1986), Rakousko, Švédsko a Finsko (1995). Řecko se stalo členem v r. 1982, ale do EMS nevstoupilo. Jeho cílem bylo vytvoření zóny měnové stability v Evropě a ochrana proti kolísání dolaru.

Vytvoření EMS znamenalo další fázi koordinace měnové politiky EU. Tzn. že byla zavedena přísnější měnová pravidla, určité intervenční povinnosti a musely být vytvářeny společné devizové rezervy a vzájemně výhodné úvěrové podmínky.

EMS se skládal ze čtyř základních prvků:

1. **Kursový (směnný) mechanismus**
2. **Evropská měnová jednotka (ECU)**
3. **Úvěrový mechanismus pro poskytování pomoci slabým měnám**
4. **Evropský fond měnové spolupráce**

⁷ EMS byl zřízen usnesením Evropské rady 4. a 5. prosince 1978 v Bruselu a na základě Nařízení Rady 3181/78 z 18. prosince 1978 vstoupil v platnost 1. ledna 1979.

1. Kurzový (směnný) mechanismus (Exchange Rate Mechanism - ERM)

ERM se stal hlavním prvkem Evropského měnového systému. Byl založen na principu, že ke změnám parit mohlo dojít pouze „vzájemnou dohodu“ států ERM a Komise. Devizové kursy se mohly pohybovat pouze uvnitř "mřížky" a nesměly se odchýlit o více než +/- 2,25% od směnného kursu k evropské měnové jednotce, která byla váženým průměrem měn EMS. Dosáhli-li směnné kurzy této horní nebo dolní hranice, musí centrální banka příslušné země intervenovat na devizovém trhu a tím omezit výkyvy dané měny. Tzn. čím užší bylo flukтуаční pásmo, tím museli členové EMS uskutečňovat stejně zaměřenou peněžní, finanční a hospodářskou politiku. Směnný výbor ES připravoval změnu směnných kurzů, pokud se výrazně odchýlily nahoru nebo dolů. Konečné rozhodnutí bylo na ministrech zahraniční, kteří museli rozhodovat jednohlasně. Tím byl výrazně zmenšen prostor rozhodování centrální bank jednotlivých členských zemí.

2. Evropská měnová jednotka – ECU

ECU vznikla spolu se zřízením Evropského měnového systému rozhodnutím Rady ministrů 5. 12. 1978 a nahradila původní Evropskou zúčtovací jednotku (EUA). Oproti ní není ECU jen zúčtovací měnou, ale sloužila i jako mezinárodní a obchodní měna, která byla zčásti kryta zlatem a USA. ECU je koncipována jako kompozitní, tzv. košová měna, přičemž váha národní měny členského státu v koši ECU závisí na jeho ekonomické situaci, kterou určuje podíl daného státu na HDP Společenství, podíl na obchodu uvnitř Společenství a podíl na finanční podpoře EMS.

Poměr váhy jednotlivých měn v ECU se upravoval každých 5 let, v r. 1989 byl však tento poměr na 10 let zmrazen. Již v roce 1985 se ECU stalo pátou nejpoužívanější měnou. Rozlišovalo se oficiální ECU (používaly CB členských zemí a poskytován výpomocí členských státům) a soukromé ECU (pro běžné zahraniční transakce jako zahraniční měna). ECU se používalo se do roku 1998 a bezprostředně předcházela měně Euro.

ECU plnila hlavně funkci vztahové a zúčtovací jednotky, která sloužila k rozvíjení úvěrových mechanismů a jako rezervní prostředek (viz EFMS).

3. Úvěrový mechanismus pro poskytování pomoci slabým měnám

Úvěrové mechanismy EMS byly vytvořeny v letech 1970 až 1972, v r. 1979 pak byly dobudovány. V případě potíže sloužily zemím, které měly problém s udržováním dohodnutého směnného kurzu a vyrovnané platební bilance. Poté měly přístup k úvěrovým zdrojům EMS.

4. Evropský fond měnové spolupráce (EFMS)

EFMS byl zřízen roku 1973. Jeho cílem bylo shromažďovat 20% zlatých a dolarových zásob členských zemí EMS a vyměňovat je za ECU. Tu pak používaly k intervencím na devizových trzích a v mezibankovním clearing. Tím vzniká možnost úvěrovat v ECU, protože je využívána komerčními bankami jako obchodní ECU. Později byl EFMS nahrazen Evropským fondem měnové spolupráce s dočasnou dobou trvání do r. 1981.

V době založení EMS bylo hlavním cílem monetární politiky západních ekonomik boj proti inflaci. EMS pomohl v 80. letech stabilizovat devizové kurzy měn. Platilo to jak pro nominální kurzy, ve kterých se provádějí devizové transakce, tak pro reálné kurzy, které vznikly očištěním nominálních kurzů od inflace⁸.

Rada EU v roce 1985 rozhodla, že do EMS se mohou zapojit i země, které nejsou jejich členy. V r. 1991 a v 1. polovině roku 1992 se do něj zapojily všechny státy EU s výjimkou Řecka a také nečlenské země – Švédsko, Norsko, Finsko a Kypr. Velká Británie se zapojila do EMS až v 90. letech a tím podpořila vybudování trhu s ECU a jeho další rozšíření do dalších zemí.

Měnová politika členských zemí se prováděla v rámci EMS a poskytovala pro transakce důvěryhodnější prostředí, a proto se devizové kurzy a úrokové míry vyznačovaly vysokou stabilitou. Zároveň makroekonomiky členských států konvergovaly, což umožňovalo udržet vysokou stabilitu.

⁸ Euroskop[online]. [cit. 1. 11. 2007]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/40560/121169/clanek/jednotna-mena-euro/evropsky-menovy-system/>>

Další významnou dohodou se stal **Jednotný evropský akt**, který byl vytvořen v roce 1993 a zakomponoval Hospodářskou a měnovou unii mezi cíle EHS (do té doby EMS existoval mimo Společenství) a uvolnil pohyb kapitálu a integraci trhů finančních služeb.

Legislativa pokročila až tak daleko, že díky druhé bankovní směrnici schválené v r. 1989 vznikl „**evropský pas**“, tzn. že banky mohly poskytovat své služby na celém území Společenství. Velkého pokroku bylo dosaženo také v oblasti pojišťovacích služeb a cenných papírů.

Evropská rada pověřila v červnu 1988 výbor složený z guvernérů centrálních bank, expertů vypracováním návrhu měnové unie. V čele výboru stanul předseda Komise Jacques Delorse. Výsledkem jejich práce byla **Strategie Evropské hospodářské a měnové unie**, která byla schválena Evropskou radou v Madridu 26. a 27. června 1989. Strategie HMU se vžila pod názvem **Delorsova zpráva** a měla podobnou náplň jako Wernerova zpráva, ale byly mnohem jasněji stanoveny instituce HMU. Delorsova zpráva obsahovala úplnou liberalizaci kapitálových transakcí, plnou integraci finančních trhů, úplnou a neodvolatelnou konvertibilitu měn a neodvolatelné stanovení parit jednotlivých měn. Navrhuje dosažení HMU ve třech etapách.

2. 3. Vznik hospodářské a měnové unie

Dalším krokem k prohloubení měnové spolupráce mezi členskými zeměmi bylo podepsání Smlouvy o EU 7. února 1992 v Maastrichtu (tzv. Maastrichtská smlouva). V platnost vstoupila 1. 1. 1993. Tato smlouva zavazuje členské státy společenství k vytvoření HMU a definuje zásady a postupy, jak dosáhnout její realizace.

Zásady stanovené ve Smlouvě o EU⁹:

- 1. Zásady pro koordinovanou hospodářskou politiku**
- 2. Stupňovitý plán vybudování EMU**
- 3. Podmínky členství v EMU**
- 4. Rozhodovací postup**

⁹ Hospodářská a měnová unie je obsažena v těchto částech Amsterodamské smlouvy: Smlouva o Evropské unii a Smlouva o založení Evropského společenství (část první, hlava III., IV.)

1. Zásady pro koordinovanou HP členských států a Společenství

S rostoucí integrací členských států dochází k tomu, že ekonomicko-politické rozhodnutí jednoho státu může mít vliv v této oblasti na další státy. Z tohoto důvodu je nutná koordinace hospodářských politik členských států Společenství, která se snaží zamezit negativním efektům při vzájemném ovlivňování politik.

S vytvořením HMU se členské státy zavázaly sdílet jednotnou měnovou politiku prováděnou Evropskou centrální bankou, která bude završena přijetím společné měny eura všemi členskými státy EU.

Fiskální a strukturální politika je naproti tomu prováděna decentralizovaně, tzn. je v kompetenci jednotlivých států. To ale neznamená, že není kontrolována. EU sleduje vývoj veřejného zadlužení a schodku veřejných financí.

Koordinace HP se zaměřuje např. na otevřené tržní hospodářství a volnou soutěž. Konečnou kompetenci pro hospodářskou politiku mají i nadále členské státy, Smlouva obsahuje ale nástroje, které mají zajistit, aby národní politiky byly koordinované a vedly k trvalé konvergenci členských států. Pokud státy nedodržují doporučení ohledně snižování státního rozpočtu, mohou být proti němu použity sankce. Rada EU může buď zveřejnit své doporučení, a tím vykonávat na členský stát politický tlak, nebo může požadovat předložení údajů o finanční situaci nebo uložit pokutu. Evropská investiční banka může být pověřena přezkoumáním úvěrové politiky členského státu.

2. Stupňovitý plán vybudování EMU

Plán na vybudování EMU se skládá ze tří stupňů. První dvě etapy jsou především přípravné, kdy došlo ke koordinaci právních a institucionálních předpokladů členských států. Hlavním úkolem členských států bylo plnění konvergenčních kritérií.

3. Podmínky členství v EMU

Členské země, které chtějí vstoupit do EMU musí splnit čtyři podmínky, tzv. konvergenční kritéria. Mezi ně patří schodek veřejných rozpočtů, míra inflace a nominální dlouhodobá úroková míra. Splnění konvergenčních podmínek je také podmíněno ekonomickou situací

členských států, jako je tempo ekonomického růstu, investiční aktivita, růst produktivity, zaměstnanosti, investiční aktivita, růst produktivity, míra nezaměstnanosti, konkurenční schopnost atd.

2. 3. 1. Etapy vytvoření EMU

V Maastrichtské smlouvě je vytvořena koncepce vzniku EMU, která byla rozdělena do tří etap.¹⁰

První etapa 1. 7. 1990 – 31. 12. 1993

V této etapě docházelo hlavně ke konvergenci národních ekonomik, tzn. jejich vzájemné sblížení. Koordinací se zabývala Rada EU a členské státy přijaly dlouhodobé programy, které umožňovaly sjednocení národních ekonomik.

V první etapě byla dokončena liberalizace pohybu kapitálu, členské státy se zavázaly k posilování nezávislosti centrálních bank a k uplatnění opatření potřebných pro harmonizaci právních předpisů v oblasti postavení budoucí Evropské centrální banky (ECB) a její měnové politiky. Znamená to zákaz všech omezení pohybu kapitálu a zákaz omezení plateb mezi členskými státy a mezi členskými státy a třetími zeměmi.

Úkolem této etapy bylo zakázat získávání úvěrů pro veřejný sektor od centrálních bank a přímý odkup pohledávek vlád a jiných veřejnoprávních orgánů nebo veřejných podniků centrálními bankami. Tyto orgány a veřejné podniky nesmí mít zvýhodněný přístup k finančním institucím.

Hlavním cílem této etapy bylo dovršení jednotného trhu a podpora konvergence mezi státy, zejména v míře inflace, výše úrokových sazeb a kurzové stabilitě.

Druhá etapa 1. 1. 1994 – 31. 12. 1998

Ve druhé etapě pokračovala konvergence jednotlivých politik členských států a představuje tak přechodnou fázi před vstupem do třetí etapy. Vznikly měnové instituce, které jsou

¹⁰MFCR. [online]. [cit. 31.12. 1992].

Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Maastrichtska_smlouva_1992.pdf

zodpovědné za provádění jednotné měnové politiky EU. Mezi tyto instituce patřily Evropský měnový institut (EMI) a později Evropská centrální banka.

Summit EU v Madridu v prosinci **1995** schválil název nové měnové jednotky - **euro** (zkratka EUR) a také rámcový plán pro zavedení jednotné měny. EMI byl založen v r. 1994 a připravoval podmínky pro zavedení jednotné měny euro a bezprostředně předcházel vytvoření Evropské centrální banky. Měl pouze poradní úlohu než vznikl Evropský systém centrálních bank (ESCB).

Třetí etapa 1. 1. 1999 – současnost

Třetí etapa HMU byla rozdělena do dvou základních období: Členské státy EMU, které postoupily do třetí etapy, plní tzv. maastrichtská kritéria, a tak postupně nahrazují svou měnu za euro. Tyto kritéria splnilo 11 států EU. Byla stanovena neodvolatelná fixace kurzů měn na euro podle pevně přepočítacích koeficientů.

Jednotka ECU byla nahrazena eurem v poměru 1:1. Poté byla v tomto období zavedena v 11 členských státech v bezhotovostní formě (cestovní šeky, bankovní převody, kreditní karty, apod.).

V této fázi byla zahájena příprava na přecenění spotřebního zboží a služeb do eura. V řadě zemí bylo v rámci jedné cenové hladiny přechodně zavedeno ocenění cen a služeb jak v původní národní měně, tak i v euru.

V okamžiku zahájení třetí etapy EMU byl v rámci Evropského měnového systému (EMS) nahrazen původní kurzový mechanismus novým mechanismem ERM II, ve kterém jsou měny členských států EU mimo euro oblast vázány na euro se standardním flukтуаčním pásmem +/- 15%. Účast v novém kurzovém mechanismu je dobrovolná, předpokládá se ale, že v rámci postupu ke III. etapě EMU všechny země EU do ERM II vstoupí.

Od 1. 1. 2002 začala druhá část třetí etapy EMU. Od tohoto data bylo fyzicky zaváděno euro. 1. 3. 2002 byly národní bankovky a mince stahovány z oběhu a tím ztratily status zákonného platidla, které má jen euro. Všechny ekonomické transakce a nové kontrakty jsou od této chvíle realizovány pouze v euru. Staré národní měny začaly být bezplatně vyměňovány za euro prostřednictvím komerčních bank v národních centrálních bankách.

Bylo stanoveno transformační období dvou měsíců, po které mohly národní měny paralelně obíhat spolu s eurem (původní termín byl šest měsíců). Zbylé národní bankovky mohou vyměňovat za euro jen centrální banky.

2. 3. 2. Finanční instituce EU

Mezi nejdůležitější finanční orgány EU patří Evropská centrální banka, Evropská investiční banka a Evropský investiční fond.

1. Evropská centrální banka (ECB)

Hlavní institucí v oblasti měnové politiky je Evropská centrální banka (ECB). ECB vznikla k 1. červnu 1998 a ústředí sídlí v Německu ve Frankfurtu nad Mohanem. Předchůdcem ECB byl Evropský měnový institut založený v roce 1994.¹¹

Úkoly ECB:

- udržování cenové stability v eurozóně a chránit kupní sílu eura, tzn. udržovat inflaci pod kontrolou. Cílem je, aby meziroční zvýšení spotřebitelských cen bylo nižší než 2%,
- řídit zahraničně úvěrové operace
- spravovat měnové rezervy členských států EMU,
- určování úrokových sazeb v rámci eurozóny,
- emituje bankovky (toto funkci převzal ECB od CB členských zemí EU)

Mezi povolené nástroje ECB pro řízení množství peněz v eurozóně patří nepřímo orientované nástroje a to diskontní sazba, minimální povinné rezervy a operace na volném trhu. Administrativní nástroje jako jsou např. limity úvěrů, opatření zaměřená na regulaci úvěrů jsou zakázána, protože nejsou slučitelná s otevřenou a konkurenční tržní ekonomikou.

¹¹ ČNB [online].[cit.1. 5. 2004]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/>

Evropský systém centrálních bank (ESCB)

Evropský systém centrálních bank (ESCB) se skládá z ECB a národních centrální bank všech členských států EU. ČNB je součástí ESCB. Členy Eurosystemu jsou ECB a národní centrální banky členských států EU, které zavedly euro. Byl založen 1. 1. 1999.

Základní cíle ESCB:

- definuje a provádí měnovou politiku ES
- drží a spravuje oficiální devizové rezervy členských států,
- podporuje plynulé fungování platebních systémů.

2. Evropská investiční banka (EIB)

Její vznik se datuje k roku 1958, tedy ke vzniku Společenství. Sídlo má v Lucemburku. Jejím hlavním cílem je střednědobé a dlouhodobě spolufinancování kapitálových investic, tzn. že se EIB podílí jen na 50% nákladů na projekt.

EIB podporuje především rozvojové a poskytuje nebo garantuje jim úvěry především v oblasti průmyslu, infrastruktury, telekomunikací, ochrany životního prostředí a energetiky¹². Vše tam činí bez ziskového motivu.

3. Evropský investiční fond (EIF)

Tento fond byl založen v roce 1994 a působí v rámci Evropské investiční banky, která je jeho majoritním akcionářem. Členy jsou jak členové EU, ale také v Lichtenštejnsku, Norsku a Islandu.

Slouží k investování rizikových investic malých a středních podniků a poskytování garancí ostatním bankám.

¹² *Euroskop* [online]. [cit. 1. 11. 2007]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/39639/clanek/evropska-investicni-banka/>>

3. Teoretická východiska nominální konvergence

Podle Smlouvy o ES musí každý členský stát EU před vstupem do eurozóny prokázat vysoký stupeň udržitelné konvergence, a tak dokázat, že po vstupu do eurozóny bude jeho ekonomická úroveň podobná jako u ostatních členských států EMU. Tímto měřítkem jsou maastrichtská konvergenční kritéria, která vyjadřují stupeň nominální konvergence. Nominální konvergence znamená sblížení cenových hladin s členskými státy EU. Ty se uvádějí v přírůstkových veličinách.

Z neplnění maastrichtských konvergenčních kritérií státům nehrozí žádné sankce, pouze u kritéria stability veřejného sektoru bude při vládním deficitu, který překročí uvedenou referenční hodnotu, bude stát podroben proceduře nadměrného schodku.¹³

3. 1. Maastrichtská konvergenční kritéria¹⁴

1. Kritérium cenové stability

Členský stát musí vykazovat dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace, sledovanou během jednoho roku před šetřením, která nepřekračuje o více než 1,5 % průměrnou míru inflace tří členských států EU, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability.¹⁵

Míra inflace se měří pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HCPI), které je srovnatelný se zeměmi eurozóny, protože obsahuje podobné výrobky a služby. Ten slouží pro vyjádření maastrichtského kritéria cenové stability. Kromě toho se slouží k propočtu reálných mezd a důchodů.

¹³ Procedura je prováděna procedury Radou ECOFIN a stát se při ní závazně snížit nadměrný deficit pod referenční hodnotu.

¹⁴ Více informací ze Smlouvy o EU – čl. 121, odst.1, čl. 1. Protokol o kritériích konvergence

¹⁵ MPSV [online]. [cit. 7. 8. 2007].

Dostupné z: <http://www.socr.cz/assets/aktivity/publikace/Prechod_na_spol._menu.pdf>

2. Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Toto kritérium je rozděleno do dvou částí:

- a) Vývoj plánovaného nebo skutečného státního deficitu musí dosahovat nejvýše 3 % HDP. Tento ukazatel představuje krátkodobý až střednědobý vývoj veřejných financí.
- b) Vývoj vládního dluhu by neměl překročit 60 % HDP.

Výjimky u těchto kritérií tvoří situace, kdy se státní deficit nebo dluh snižuje a blíží se referenční hodnotě.

3. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Podle tohoto kritéria je požadováno, aby průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu EU v průběhu jednoho roku před šetřením nepřekračovala o více než 2 % průměrnou úrokovou sazbu tří členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability.

4. Kurzové kritérium

Podmínkou tohoto kritéria je účast alespoň 2 roky v mechanismu ERM II a dodržování nominálního rozpětí kurzu blízko centrální parity.

3. 2. Kritika maastrichtských konvergenčních kritérií

Ekonomové a analytici často poukazují na to, že konvergenční kritéria jsou zastaralá a mají spoustu nedostatků. Podle mého názoru každé měřítko pro hodnocení vstupu do eurozóny nebude objektivní na 100%. Evropské instituce přesto potřebují nějaká formální kritéria, která budou sloužit k hodnocení budoucích členských států eurozóny.

Prvním problémem je, že maastrichtská kritéria odráží situaci v devadesátých letech při krizi měnového systému. Tehdy bylo členy EU 12 států a maastrichtská kritéria se konstitovala přímo na jejich ekonomickou úroveň. V dnešní době má EU o 15 států více a tudíž by mělo dojít k revizi maastrichtských konvergenčních kritérií. Kritéria jsou

výsledkem určitých politických rozhodnutí členských států. I když mají stejný cíl, prostředky k jeho dosažení záleží na jejich názorech a ty se často liší.

Splnění maastrichtských kritérií nezaručuje, že po vstupu do eurozóny nebudou mít členské státy problémy. Důkazem toho je v současné době pomyslné rozdělení eurozóny na dva tábory. První tábor představují země s nízkým hospodářským růstem a nízkou inflací (např. Belgie, Německo, Rakousko) a druhý země s vyšším hospodářským růstem a vysokou inflací (Řecko, Španělsko, Portugalsko). Slabší země díky vysokému hospodářskému růstu pomalu dohánějí silnější státy, přesto společná měnová politika nemůže být vhodná pro všechny.

Přijetí eura je pro ČR významným krokem, ke kterému mu pomůže splnění maastrichtských kritérií, které jsou ukazatelem nominální konvergence. Nezaručí nám to však, že ČR bude realizovat výhody z přijetí společné měny. V tomto směru je důležitější úroveň reálné konvergence. Na konferenci Euro versus koruna zdůraznil člen bankovní rady Mojmír Hampl, že: „přijetím eura vše začíná, nikoliv končí.“ Hampl zdůraznil to, že po přijetí do eurozóny nesmí ČR polevit v dodržování kritérií, jinak na to doplatí. Evropská kritéria jsou prý překonaná a nevyhovující, a to proto, že nejde o optimum, nýbrž o pouhé zprůměrování určitého stavu, silně ovlivněného zeměmi, jež nejsou dobrými vzory.¹⁶

V současné době neprochází česká ekonomika stejným hospodářským cyklem jako státy eurozóny, proto by pro ČR bylo nebezpečné vstoupit moc brzy. Po vstupu totiž ztratíme schopnost ovlivňovat měnovou politiku a asymetrický hospodářský cyklus oproti členským státům eurozóny by mohl české ekonomice ještě ublížit a rozházet ji.

3. 2. 1. Kritika měnových kritérií

Maastrichtská kritéria vyžadují splnění tří měnových kritérií najednou. Což je paradox, protože jsou navzájem provázaná a tudíž se navzájem ovlivňují. Do cenových kritérií patří nízká míra inflace, stabilita směnných kurzů a dvouleté členství v ERM II.

¹⁶ČSOB [online]. Dostupné z: < <http://www.csob.cz/bankcz/cz/SME/Infoservis/Finance-dane/Bankovnictvi/22290650.htm> >

Inflační kritérium

Pro splnění maastrichtského inflačního kritéria nesmí průměrná míra inflace v kandidátské zemi v průběhu jednoho roku před zavedením eura přesahovat o více jak 1,5 % průměr inflace tří zemí EU s nejnižší mírou inflace.

Argumenty kontra:

1. Ballasův – Samuelsonův efekt

Tento efekt vysvětluje vztah mezi ekonomickou úrovní země (měřenou HDP na hlavu) a srovnatelnou cenovou hladinou. Dochází-li k růstu ekonomické úrovně, roste i cenová hladina. Mezinárodně obchodovatelné zboží vyrovnává a u ceny neobchodovatelného zboží jsou relativně nižší v méně vyspělých zemích.

Pokud v odvětví produkujícím mezinárodně obchodovatelné zboží roste produktivita práce oproti sektoru mezinárodně neobchodovatelným zbožím. U odvětví s vyšší produktivitou práce dochází k růstu mezd. Předpokladem Ballasova – Samuelsonova efektu je fakt, že plošně dochází k vyrovnávání mezd ve všech sektorech pomocí přesunu nabídky práce do odvětví s vyššími mzdami. Jestliže dochází k růstu mezd u všech odvětví, musí odvětví s nižší produktivitou práce zvyšovat ceny rychleji, což tlačí na inflaci nahoru. Výsledkem je reálný růst produktivity u mezinárodně obchodovatelného zboží a vyšší růst cen u neobchodovatelného zboží.

Už samotná existence Ballasova – Samuelsonova efektu ztěžuje plnění maastrichtských kritérií. Po vstupu do eurozóny při zafixování kurzu vůči euru a povinné účasti v ERM II. zákonitě vzroste inflace.

2. Zohledňují se všechny státy EU

Inflační kritérium se stanovuje podle inflace všech zemí EU. Přitom by se kritérium mělo stanovovat podle států eurozóny a vyloučit státy s deflací.

3. Kritérium vyjadřuje průměrnou hodnotu

Kritérium vyjadřuje průměrnou hodnotu tří států EU s nejnižší inflací. Protože se jedná o průměrnou hodnotu, nevyjadřuje optimální míru inflace pro přistupující státy.

3. 2. 2. Kritika Paktu stability a růstu

Pakt Stability a růstu má dohlížet na dodržování rozpočtového kritéria a v případě nedodržení může Komise EU uvalovat sankce. Iniciátorem revize Paktu v roce 2005 bylo hlavně Německo a Francie. Tyto ekonomicky silnější státy eurozóny si nejprve vynutily u Komise EU výjimku k udělení sankcí a protože bylo politicky neprůchodné, aby byly zvýhodňovány jen dva státy a pro ostatní platila stejná pravidla, muselo dojít k revizi Paktu.

Došlo tak ke změkčení pravidel, pokud státy rozpočtové kritérium nedodrží. Prakticky to znamená, že státy mohou překračovat stanovené kritérium schodku veřejných rozpočtů a nebudou za to sankcionovány. Týká se to však jen států eurozóny. Pro státy, které prozatím nepřijaly euro, platí mnohem přísnější pravidla, takže se jich revize Paktu prakticky nedotkla. Přitom právě států chystajících se na přijetí eura by se výjimka rozhodně hodila. Už kvůli provedení potřebných reforem, které jim zajistí makroekonomickou stabilitu. Kdyby Komise EU udělila výjimku i státům aspirujícím na přijetí eura, ve smyslu určitého krátkodobého nedodržení konvergenčních kritérií, měly by se možnost lépe připravit své ekonomiky na vstup do eurozóny.

3. 2. 3. Nekompatibilita statistických výsledků

Dalším problémem je harmonizace ekonomických statistických výsledků. Komise i ECOFIN chtějí také přimět státy vně eurozóny, aby přijaly pro výpočet makroekonomických údajů za účelem zjišťování kompatibility s konvergenčním programem standardizovaná pravidla statistických výpočtů užívaná Komisí. Kdyby byly používané metody harmonizovány úplně na začátku vytvoření EMU, nemohlo by se stát, že do eurozóny vstoupilo v roce 2001 Řecko. Záměrně udávalo nekompatibilní statistické výsledky a až když euro přijalo, se přišlo na to, že vlastně kritéria v době vstupu vůbec neplnilo.

Nesrovnalosti v harmonizaci statistických výsledků vykazuje např. Polsko, Slovensko a ČR (podle statistických výpočtů Komise by nesplnila inflační kritérium). Tato část si

nezaslouží jen kritiku. Komise EU se snaží, aby došlo k harmonizaci statistických metod při plnění konvergenčních a stabilizačních programů u všech členských států EU.

Pokud nedojde ani v budoucnu k používání standardizovaných metod pro výpočet ukazatelů pro konvergenční účely, nemohou být vlastně státy navzájem srovnávány, protože by to postrádalo objektivitu.

3. 3. Reálná konvergence

Reálná konvergence znamená přibližování ekonomické úrovně k úrovni jiné vyspělé země nebo skupiny zemí (v rámci integračního seskupení). Měří se pomocí ukazatele HDP na obyvatele (HDP v paritě kupní síly) bez vlivu cenových úrovní a představuje skutečnou výši produkováného zboží a služeb danou ekonomikou.

Označuje se jako tzv. koncept absolutní konvergence, který je ovlivněn řadou charakteristik a parametrů dané ekonomiky (úspory, růst populace, míra opotřebení používaných kapitálových statků atd.).

Reálná konvergence k vyspělejším státům eurozóny předpokládá podobnost ekonomických cyklů, které vyžaduje překonání technologické mezery a přizpůsobování výrobní produkce. Závisí tedy na konvergenci strukturální, tzn. jak pružně se bude přizpůsobovat produkce, když dojde ke změnám trhů.

Reálná konvergence závisí na:

- úrovni produktivity,
- sbližování životní úrovně,
- úrovni cen a mezd,
- HDP na obyvatele,
- vývoji ekonomického cyklu.

Aby mohla ČR vylézt vstupem do eurozóny co nejvíce, tzn. aby pozitiva převažovala nad negativy, je důležité, aby dosáhla vysokého stupně reálné konvergence k nejvyspělejším státům eurozóny. Pokud bychom přijaly euro a reálná konvergence by nebyla na dostatečné ekonomické úrovni, mohla by české ekonomice společná měnová politika prováděná Evropskou centrální bankou spíše ublížit. Naše ekonomická úroveň by vyžadovala jinou měnovou politiku, než která je vhodná pro vyspělé státy eurozóny.

V případě nedostatečné cyklické a strukturální sladěnosti české ekonomiky a jejího finančního sektoru s ekonomikami eurozóny mohou mít ekonomické šoky nestejně, asymetrické dopady.¹⁷ Tyto negativní dopady může eliminovat dostatečně rychlá reakce naší ekonomiky.

Po vstupu do eurozóny ztratí ČR možnost ovlivňovat měnovou politiku a s ní i kurzu, který bude pevně daný. Proto je nutné, aby ekonomická sladěnost s vyspělými státy eurozóny byla co největší. Nezbytností pro zajištění dobré reakční schopnosti ekonomiky je dobrý stav fiskální politiky, finančních trhů a pružný trh práce a produktů.

Česká ekonomika je poměrně otevřená ekonomika vzhledem ke státům eurozóny a vykazuje s nimi vysoký stupeň **obchodní a vlastnické provázanosti**. Eurozóna je partnerem pro zhruba 60 % českého vývozu a dovozu. Míra vlastnické provázanosti s eurozónou je na straně přílivu přímých investic. Silné ekonomické propojení české ekonomiky s eurozónou vytváří předpoklady pro zvyšování hospodářské sladěnosti s touto oblastí.¹⁸

Finanční trhy v České republice se také mírně přibližují k eurozóně, ale ještě zdaleka nedosahují její úrovně. Zlepšení nastalo zejména ve stabilizaci bankovního sektoru a vytvoření výhodnějších podmínek pro podnikání.

¹⁷ ČNB [online]. [cit. 31. 3. 2003]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/strategie_pristupu_cr_k_eu.pdf>

¹⁸ ČNB [online]. [cit. 1. 11. 2007]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2007.pdf>

Od roku 2005 vykazuje naše ekonomika prudký hospodářský růst, který napomáhá reálné konvergenci k eurozóně. Česká ekonomika konverguje k eurozóně od roku 2001 a v současnosti je na ekonomické úrovni nejméně vyspělých států měnové unie (např. Portugalsko a Slovinsko). HDP na obyvatele dosahuje přes 70 % průměru eurozóny. Cenová hladina se pohybuje na 59% eurozóny. To se děje buď apreciací koruny nebo růstem inflace. V posledních sedmi letech se tak cenová hladina ČR přibližovala k eurozóně, pomocí apreciace koruny. Pokud se své národní měny vzdáme, přelije se nevyhnutelně reálná konvergence do vyšší inflace.

3. 3. 1. Přízpůsobovací mechanismy české ekonomiky po vstupu do eurozóny

Největší nedostatky vykazuje česká ekonomika v nedostatečně **pružných přízpůsobovacích mechanismech**, které by nám po ztrátě autonomní měnové politiky měly pomoci vyrovnávat asymetrické ekonomické šoky.

Mezi přízpůsobovací mechanismy patří:

1. Stabilní fiskální politika

Po vstupu do eurozóny bude hrát fiskální politika při absenci autonomní měnové politiky velkou roli, protože s pomocí nástrojů FP (diskreční opatření, vestavěné stabilizátory) může vláda zmírnit působení asymetrického šoku v ekonomice.

Problematika veřejných financí je pro ČR velkým nedostatkem, neboť veřejné finance nejsou stabilizovány podle evropských fiskálních pravidel a schodek je stále nadměrný.¹⁹ Výše veřejného dluhu a s ním související dlouhodobá udržitelnost veřejných financí závisí na úspěšnosti provedení reformy veřejných financí.

2. Pružný trh práce

Ve srovnání s eurozónou je trh práce v ČR průměrný. Pozitivní vliv má na trh práce růst české ekonomiky (roste od roku 2005). Přesto existuje ještě mnoho slabých míst, které snižují pružnost trhu práce.

¹⁹ Viz kapitola 5. Adaptabilita české ekonomiky z hlediska nominální konvergence

Nedostatky trhu práce:

- Vysoká dlouhodobá a strukturální nezaměstnanost,
- Nedostatečná mobilita zaměstnanců,
- Výrazné regionální rozdíly v zaměstnanosti

Ani v rámci eurozóny není pracovní trh jednotný. Překážky tvoří především přechodná omezení bránící volnému pohybu pracovních sil. Přechodná omezení vůči novým členským zemím EU uplatňují do 30. 4. 2009 Belgie, Francie, Lucembursko, Německo a Rakousko.

3. Pružnost cen a mezd

Na změny v cenách a mzdách reagují ekonomické subjekty při formování svých očekávání. Proto je jejich pružnost reakce na asymetrické šoky důležitým mechanismem ekonomiky.

V této oblasti se sleduje:

- vývoj reálných mezd (jak se reálné mzdy přizpůsobí míře nezaměstnanosti vyjádřené pomocí Phillipsovy křivky),
- vývoj regionálních reálných mezd (měřeno pomocí mzdové křivky),
- pružnost cen (používá se analýza inflační perzistence)

Z analýz provedených ČNB vyplývá, že elasticita reálných mezd je nízká (tzn. že reálné mzdy nejsou pružné). Pružnost mezd je přímo úměrná vývoji hospodářského cyklu, proto se v období recese pružnost mezd snižuje. V české ekonomice jsou mzdy formovány především podle regionální nezaměstnanosti. Ceny v ČR patří mezi nejméně pružné v eurozóně (inflační perzistence dosahuje vysokých hodnot).

4. Stabilita bankovního sektoru

Český bankovní sektor je stabilní, snížil se podíl rizikových úvěrů a zvýšila se bankovní ziskovost. Měl by být tedy odolný vůči vnějším šokům. Opravdová odolnost bankovního sektoru se ukáže až vstup do eurozóny, kdy se veškeré finanční prostředky převedou na eura.

3. 3. 2. Konvergence ekonomického cyklu

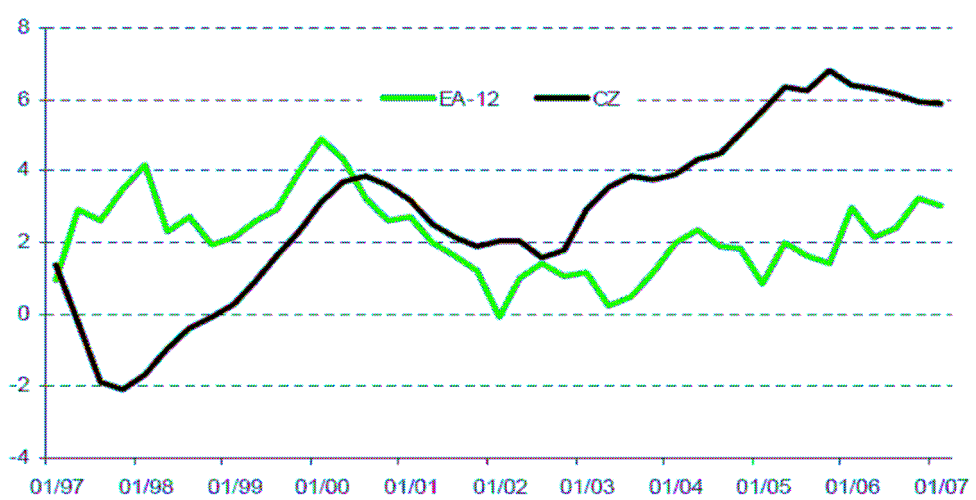
Z pohledu teorie optimálních měnových zón je pro ČR přijetí eura méně nákladné, pokud bude mít ekonomický cyklus dostatečně sladěný s cyklem eurozóny. Po přijetí eura totiž nebude mít ČR prostor pro aplikaci národní měnové politiky, neboť měnová politika ECB bude odpovídat ekonomickému cyklu eurozóny. V případě, že by cyklus české ekonomiky vykazoval odlišný vývoj, měnová politika ECB by byla pro ČR nevhodná.

Celková ekonomická aktivita jednotlivých zemích se porovnává pomocí růstu HDP v % (pro detailnější analýzy se používají – index průmyslových průmyslové produkce IPP a korelace vývozních aktivit).

Následující graf zobrazuje vývoj HDP v ČR a v eurozóně, tedy do jaké míry je český ekonomický cyklus sladěn s cyklem eurozóny. V letech 1997 – 1998 byly ekonomické cykly ČR a eurozóny naprosto opačný průběh. Zatímco HDP v eurozóně se v tomto období zvyšoval, v ČR došlo k hlubokému poklesu vinou doznívajících transformačních problémů.

Od roku 2000 – 2002 se cykly pohybovaly sladěně, i když se jednalo o pokles. Od roku 2003 v důsledku provedených HDP v české ekonomice roste a to dokonce rychleji než v eurozóně.

Graf č. 1: Srovnání HDP ČR a eurozóny

Zdroj:

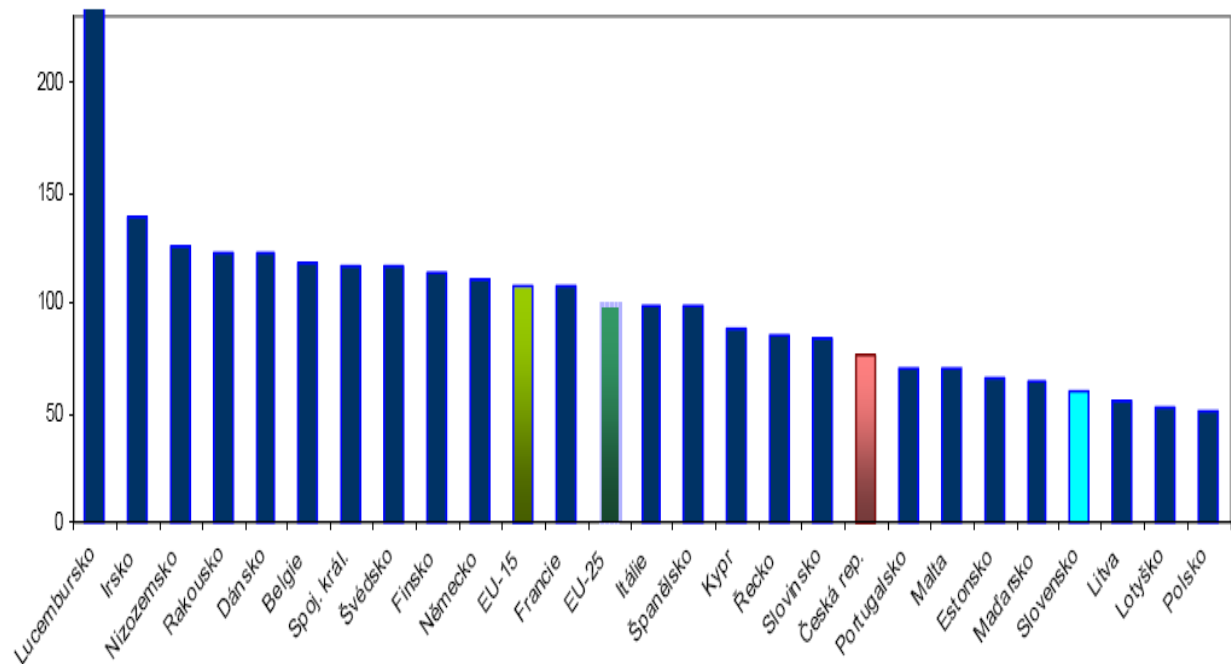
http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2007.pdf

Z dlouhodobého hlediska se integrace do EU pozitivně podepisuje na ekonomickém cyklu přílivem zahraničního kapitálu, který pomáhá vybudovat nové zaměření výroby a trhy EU otevírají nové možnosti pro podnikatele. Z krátkodobého hlediska je růst hospodářství způsoben pozitivními nabídkovými šoky.

Po vstupu do EU vykazují všechny nově přistoupivší státy akceleraci ekonomického cyklu (tedy růst HDP). Největší růst vykazují pobaltské republiky Lotyšsko 11,9% a Estonsko 11,2%. Také česká a slovenská ekonomika roste. Česká ekonomika vykázala v roce 2006 růst HDP ve výši 6,4% a slovenská ekonomika dokonce 8,4% (v důsledku reforem). Česká ekonomika roste i vlivem vývozu, ČR vykazuje pozitivní obchodní bilanci.

Jak je vidět na dalším grafu, který sestupně zobrazuje výši HDP v PPS v jednotlivých členských zemích EU, je ČR na 16. místě v EU. V porovnání se „starými“ zeměmi EU česká ekonomika značně zaostává. Předstihly jsme jen Portugalsko. Zcela se vymyká Lucembursko, které má z EU vůbec největší HDP, dosahující až trojnásobku HDP. ČR v porovnání s dalšími zeměmi, které byly ve vlně přistoupení v roce 2004 (10 států), má vyšší HDP (kromě Slovinska a Kypru).

Graf č. 2: Země EU podle výše HDP v PPS

Zdroj: http://www.vsem.cz/data/docs/gf_brat_vint_9_2_07.pdf

4. Vývoj nominální konvergence u členských zemí EU

Kritéria nominální konvergence mají povinnost plnit všechny státy EU – státy eurozóny i státy, které se nejprve na přijetí eura připravují.

4. 1. Vývoj maastrichtských konvergenčních kritérií u členských zemí eurozóny

Vznik a harmonogram hospodářské a měnové unie je upraven Maastrichtskou smlouvou z roku 1992. K 1. 1. 1999 se stalo členy eurozóny následujících 11 států EU: Belgie, Finsko, Francie, Itálie, Irsko, Lucembursko, Nizozemsko, Německo, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Dále se k těmto státům připojily 1. 1. 2001 Řecko, v roce 2007 Slovinsko a v roce 2008 Kypr a Malta. Dánsko a Velká Británie využily tzv. trvalou výjimku na zavedení eura, tzn. že se nemuseli účastnit třetí fáze EMU a ponechaly si národní měnu.

Pro státy vstupující do EU po roce 1992²⁰ je přijetí eura již právně závazné (tzv. *acquis communautaire*). Jinými slovy tyto státy musejí euro dříve či později přijmout. Před zavedením eura požádá členský stát Evropskou komisi a ECB o posouzení připravenosti. Tyto instituce vydají konvergenční zprávy, kde prozkoumají, jak členský stát plní maastrichtská konvergenční kritéria (neboli do jaké míry daný stát dosáhl udržitelnou konvergenci) a do jaké míry je legislativa členského státu kompatibilní s eurozónou. Následuje konzultace s Evropským parlamentem a Radou EU. Poslední jmenovaná rozhodne o zrušení výjimky na zavedení eura. Bezprostředně před zavedením eura ve členském státě navrhne Rada EU po konzultaci s ECB přepočítací koeficient národní měny v poměru k euru. Přepočítací koeficienty členských států eurozóny uvádí následující tabulka.

²⁰ To se týká zemí, které se staly členy Evropské unie v roce 1995 (Finsko, Rakousko, Švédsko), 2004 (Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Kypr, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko) a 2007 (Bulharsko, Rumunsko).

Tabulka č. 1: Členské státy eurozóny

Stát	Rok přistoupení	Měna	Přepočítací koeficient
Belgie	1999	frank	40,3399
Finsko	1999	marka	5,94573
Francie	1999	frank	6,55957
Irsko	1999	Libra	0,787564
Itálie	1999	Lira	1936,27
Kypr	2008	Libra	0,585274
Lucembursko	1999	frank	40,3399
Malta	2008	Lira	0,429300
Německo	1999	marka	1,95583
Nizozemsko	1999	gulden	2,20371
Portugalsko	1999	escudo	200,482
Rakousko	1999	šilink	13,7603
Řecko	2001	drachma	340,750
Slovinsko	2007	tolar	239,640
Španělsko	1999	peseta	166,386

Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/euro_clen_staty_eurozony.html

4. 1. 1. Vybrané makroekonomické údaje zemí eurozóny

I po vstupu do eurozóny se u jejích členských států sledují makroekonomické ukazatele. Už neslouží jako maastrichtská kritéria ke vstupu do eurozóny, ale při neplnění některých kritérií mohou být členským zemím uděleny sankce²¹.

Inflace se u členských států sleduje nejenom kvůli cenové stabilitě eura v členských zemích eurozóny, ale také kvůli plnění maastrichtského kritéria cenové stability u států, které chtějí vstoupit do eurozóny²².

V roce 2006 měly nevyšší míru inflace Španělsko a Řecko. Dlouhodobě nízkou inflaci pak mají Rakousko, Finsko, Francie a Belgie. Mezi státy s nejvyšší mírou inflace v eurozóně patří Lucembursko, Řecko, Španělsko, Kypr a Slovinsko. Kypr vstoupil do eurozóny

²¹ Viz kapitola 4. 1. 3. Pakt stability a růstu

²² Inflace se řídí podle 3 států EU s nejnižší inflací. Kritérium se stanovuje kritérium plus 1,5%

v roce 2008 a Slovinsko v roce 2007. Potvrdily se jejich obavy, že přijetím eura vzroste inflace. Je to způsobeno převedením národních měn na euro, s ním spojeným zdražením cen, pokud byla národní měna slabší než euro.

Dalším ukazatelem je vývoj salda veřejného sektoru na HDP. Mezi hříšníky eurozóny s největším deficitem patří Itálie s - 4,4 % a Portugalsko s - 3,9%. Tyto dvě země překročily referenční hodnotu rozpočtového kritéria, které bylo stanoveno na - 3%. Za nimi následují Francie, Malta a Řecko. Naopak mezi země vykazující rozpočtový přebytek patří Finsko a Irsko.

Ani státům eurozóny se nevyhýbá vysoké vládní zadlužení. Mezi země s nejvyšším vládním dluhem patří Itálie s hodnotou 106,8%, což je nejvyšší hodnota v eurozóně. Za ní následují Řecko a překvapivě Belgie.

Míra růstu HDP v % se používá pro srovnávání výkonnosti ekonomik států za určitý rok. Údaje za rok 2006 uvádějí, že největší růst z členských států eurozóny mělo Lucembursko 6,1% a Irsko a Slovinsko 5,7%.

Pro srovnání uvádím údaje členských států eurozóny za rok 2007. Nejvyšší hodnotu inflace vykazuje Řecko, které se vymyká z průměru ostatních států, které mají inflaci do 2 %. Úrokové sazby má největší také Řecko a to 9,8%. Je to očekávaný vývoj, protože je známo, že úrokové sazby jsou v přímé úměře s inflací. Saldo VF má největší také Řecko. U kritéria veřejného dluhu je snazší říci, kdo je plní, než kdo je neplní.

Tabulka č. 2.: Makroekonomické ukazatele států eurozóny v roce 2006:

Země	Míra inflace	Saldo VF (+/-)	Celkový vládní dluh	Míra růstu HDP
Eurozóna (15)	2,2	-1,5	63,0	2,6
Belgie	2,3	0,4	88,2	2,8
Finsko	1,3	3,8	39,2	4,9
Francie	1,9	-2,5	64,2	2,0
Itálie	2,2	-4,4	106,8	1,8
Kypr	2,2	-1,2	65,2	4,0
Irsko	2,7	2,9	25,1	5,7
Nizozemsko	1,7	0,6	47,9	3,0
Lucembursko	3,0	0,7	6,6	6,1
Malta	2,6	-2,5	64,7	3,4
Německo	1,8	-1,6	67,5	2,9
Portugalsko	3,0	-3,9	64,8	1,3
Rakousko	1,7	-1,4	61,7	1,3
Řecko	3,3	-2,5	95,3	4,2
Slovinsko	2,2	-1,3	27,1	5,7
Španělsko	3,6	1,8	39,7	3,9

Zdroj: <http://dw.czso.cz/ode/index.htm>

Tabulka č. 3.: Plnění maastrichtských kritérií členskými zeměmi EU v roce 2007²³

Kritérium	Inflace	Úrokové sazby	Saldo VF (+/-)	Celkový vládní dluh
Limitní hodnota	2,7	7,8	-3,0	60
Belgie	1,4	5,7	-2,1	122,2
Dánsko	1,9	6,2	0,7	65,1
Finsko	1,3	5,9	-0,9	55,8
Francie	1,2	5,5	-3,0	58,0
Irsko	1,2	6,2	0,9	66,3
Itálie	1,8	6,7	-2,7	121,6
Lucembursko	1,4	5,6	1,7	6,7
Německo	1,4	5,6	-2,7	61,3
Nizozemsko	1,8	5,5	-1,4	72,1
Portugalsko	1,8	6,2	-2,5	62,0
Rakousko	1,1	5,6	-2,5	66,1
Řecko	5,2	9,8	-4,0	108,7
Španělsko	1,8	6,3	-2,6	68,8
Švédsko	1,9	6,5	-0,8	76,6
Velká Británie	1,8	7,0	-1,9	53,4

Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/euro_vznik_eurozony.html

4. 1. 2. Pakt stability a růstu

Slouží ke koordinaci rozpočtové politiky členských států eurozóny a kontroluje tedy plnění maastrichtského rozpočtového kritéria. Pakt stability a růstu byl přijat na zasedání

²³Do roku 2004 bylo členy EU 15 států (před pátou vlnou přistoupení). Dánsko a Velká Británie využily tzv. výjimku na zavedení eura, Švédsko ještě euro nepřijalo.

Evropské rady v Amsterdamu roku 1997. Pro účely Paktu jsou členské státy rozděleny do dvou skupin:

- Členské státy EMU, které přijaly euro a mají společnou měnovou politiku (prováděnou ECB),
- Nečlenské státy EMU, které zatím nepřijaly euro a koordinují svou měnovou politiku svými národními bankami a plní maastrichtská konvergenční kritéria(částečně koordinuje ESCB).

V situaci, kdy členské státy eurozóny nemohou provádět samostatnou měnovou politiku a tudíž ztratily nástroje k ovlivňování ekonomiky, se do popředí dostává rozpočtová politika. Proto se v rámci Paktu stability a růstu dává pozor na to, aby nezodpovědnou fiskální politiku neohrožovaly společnou měnu.

Za příliš vysoké schodky a neudržitelné zadlužení do jisté míry nesou důsledky i ostatní členové Unie. Zvýšená nabídka dluhopisů jednoho státu může lehce odčerpat úspory ostatním, a tak zvýšit celkovou cenu kapitálu všem. Pokud se Evropská centrální banka rozhodne pod tlakem nedisciplinovaných zemí snížit úrokové sazby, dopad se negativně projeví v nárůstu inflace. Vysoký celkový deficit veřejných rozpočtů v eurozóně, který by byl spojen se schodkem zahraničního obchodu, pak působí na oslabení měny. Toto oslabení nesou negativně všichni členové bez rozdílu, ať mají veřejné finance v pořádku nebo ne. Hrozí zde tedy riziko černého pasažérství, kdy neukázněné země mohou zneužívat ukázněnosti ostatních.²⁴

Monitorovací funkce náleží Komisi EU. Ta sleduje, jak státy plní rozpočtové kritérium. Předkládá výsledky Radě EU, která má funkci rozhodovací a koordinuje rozpočtové politiky členských států EU. Rada a Komise konzultuje svá rozhodnutí s Hospodářským a sociálním výborem EU.

Pakt stability a růstu funguje na základě preventivního a sankčního mechanismu. V rámci preventivního mechanismu provádí Rada upozornění, pokud odhalí odchýlení od

²⁴ *Europeum*. [online]. [cit. 1. 3. 2005]. Dostupné z: http://www.europeum.org/doc/arch_eur/Pakt_stability_CZ_brezen_05.pdf >

střednědobého rozpočtového rámce některým ze členských států, upozorní ho na nadměrný schodek a doporučí mu, aby provedl opatření, která povedou k jeho snížení. Pokud stát opatření nesplní a schodek se zhoršuje, může Rada doporučení zveřejnit a také žádá urychlenou nápravu.

Sankční mechanismus podle Paktu stability a růstu je založen na předpokladu, že se členské státy zavázaly ve Smlouvě o ES a v příslušných dodatkových protokolech, že po vstupu do třetí etapy hospodářské a měnové unie budou dodržovat rozpočtovou disciplínu v rámci 3 % přípustného deficitu veřejných rozpočtů vůči hrubému domácímu produktu a 60 % veřejné zadluženosti.²⁵ Sankce může být udělena členským státům EMU, formou pokuty. Vyjimku tvoří situace, že došlo k prudkému ekonomickému poklesu. Podle Paktu stability a růstu je to snížení o 2 % HDP ročně. U nečlenských států EMU je sankce myšlena tak, že neplní maastrichtské konvergenční kritérium a nemůže zatím vstoupit do EMU.

Ještě před udělením sankce Komise vypracuje zprávu, jak hodně překročil členský stát referenční hodnotu 3% a do dvou týdnů se k tomu má Hospodářský a sociální výbor vyjádřit. Poté zprávu Komise předloží Radě EU a v případě skutečně nadměrného rozpočtového schodku podrobí Rada členský stát proceduře nadměrného schodku. Členský stát musí do čtyř měsíců provést opatření navržená Radou. Stát musí složit na jistinu v hodnotě 0,2% HDP a dalších 0,1%, z každého 1%, kdy rozpočtový schodek přesahuje 3% až do výše 0,5% HDP. Pokud členský stát nesníží do dvou let schodek pod 3%, jistina se stává pokutou a propadá ve prospěch členských států, které nemají nadměrný deficit, a to podle poměru jejich HDP.²⁶

Členské státy eurozóny vypracovávají každý rok stabilizační programy a nečlenové eurozóny konvergenční programy, ve kterých stanovují střednědobé cíle a způsob jejich realizace. Programy jsou předkládány Komisi EU.

²⁵ *Sagit* [online]. [cit. 31. 7. 2007]. Dostupné z:

< http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&levelid=EU_183.HTM >

²⁶ nařízení Rady č. 1467/97/ES, čl. 11-16

4. 1. 3. Problémy plnění rozpočtového kritéria u států eurozóny

V roce 2001 došlo k útlumu hospodářského růstu členských států EU, který způsobil problémy se schodky SR. Pro ilustraci uvedu několik zemí, které měly se splněním Paktu problémy. K prvním státům, které začaly mít s dodržáním Paktu problémy, se řadí Portugalsko. V roce 2001 činil schodek SR 4,1%. V roce 2002 začaly mít problémy i dvě zakládající země Společenství, Německo a Francie. Německo vykázalo schodek veřejných financí v roce 2002 a 2003 ve výši 3,6 a 3,4%. Francie v těchto letech vykázala schodek 3,1% a 3,4%.

Německo reagovalo na tuto situaci tím, že odložilo plánované snižování daní. Přesto od roku 2002 vykazuje schodek veřejných financí přesahující 3% HDP. Komise a Rada v tuto chvíli váhala, zda přistoupit k sankcím, když se jedná o zakládající členy Společenství. V roce 2003 udělila Rada EU Francii a Německu výjimku kvůli „nepříznivým okolnostem“ a neudělila jim žádnou sankci. Poskytla jim odklad do roku 2005, což byla doba, do kdy měly dostat schodky pod 3% HDP.

Odpůrci tohoto rozhodnutí byly státy, kterým se dařilo udržet schodky veřejných financí pod kontrolou (např. Španělsko, Finsko, Rakousko). Zároveň se jim zdálo nepřipustné i de facto pozastavení účinnosti Paktu stability až do roku 2005, protože by bylo politicky neprůchodné vymáhat prostřednictvím „tvrdých“ sankcí dodržování Paktu od zbývajících států eurozóny po dobu trvání výjimky pro Francii a Německo.²⁷

Nutno říci, že jejich výtky byly oprávněně, protože není náhoda, že byla udělena výjimka zrovna v případě, když šlo o dva silné státy EU. Těžko by se přistoupilo k odkladu sankcí, kdyby měly problémy např. Lucembursko nebo Nizozemsko. Paradoxem této situace je to, že hlavním iniciátorem založení Paktu stability a růstu bylo v roce 1997 Německo a nejednou, když principy Paktu porušuje, tak žádá výjimku z pravidel. Zdá se mi to dost absurdní, jako by Německo bylo vždy na té straně, jak se jí to hodí a nestálo za dodržováním Paktu do důsledků. Konflikt vyústil tím, že Komise žalovala Radu u Evropského soudního dvoru za porušení primárního práva. Nakonec celá situace vyústila modifikací Paktu stability a růstu v roce 2005.

²⁷ *Europeum*. [online]. [cit. 26. 1. 2004]. Dostupné z: http://www.europeum.org/dispatch_article.php?aid=36&cid=5&nolang=0&type=2&page=1 >

Byl rozšířen okruh výjimečných okolností, které se zohledňují při rozhodování, jestli zahájit proceduru nadměrného schodku. Dále byly prodlouženy časové lhůty pro nápravná opatření. Výsledkem revize je větší pružnost při rozhodování, ale je také otázkou, jestli má Pakt ještě smysl a jestli příliš velká pružnost není na škodu.

V roce 2005 se nacházelo celkem 13 zemí v proceduře proti nadměrnému deficitu. V roce 2007 zbývajícími sedmi zeměmi jsou Itálie a Portugalsko z oblasti eurozóny, a dále Spojené království, Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko.

4. 2.Maastrichtská kritéria u členských zemí EU aspirujících na přijetí do eurozóny

Vstup členských států do eurozóny závisí na plnění výše zmíněných maastrichtských konvergenčních kritérií. V nejbližší době by do eurozóny mělo vstoupit Slovensko, a to už 2009 a Rumunsko v roce 2014.

Další státy EU sice mají povinnost euro přijmout, ale zatím nemají stanoveno, kdy se tak stane. Nebo lépe řečeno termín stále odsouvají, kvůli provedení nezbytných reforem, které jim pomohou ke splnění konvergenčních kritérií.

Jak ukazuje následující tabulka, Slovensko plnilo v roce 2006 cenové kritérium a kurzové kritérium, ale ve fiskální oblasti je stále co zlepšovat. Nejvyšší hodnotu inflace vykazovalo Lotyšsko, největší veřejný deficit a dluh mělo Maďarsko, nejvíce rostoucí ekonomika byla v Lotyšsku.

Tabulka č. 4: Členské státy EU - rok 2006

Stát	Míra inflace	Saldo VF (+/-)	Veřejný dluh	Míra růstu HDP
Bulharsko	7,4	3,2	22,8	6,3
ČR	2,1	-2,9	30,1	6,4
Estonsko	4,4	3,6	4,0	11,2
Litva	3,8	-0,6	18,2	7,7
Lotyšsko	6,6	-0,3	10,6	11,9
Maďarsko	4,0	-9,2	65,6	3,9
Polsko	1,3	-3,8	47,6	6,2
Rumunsko	6,6	-1,9	12,4	7,9
Slovensko	4,3	-3,7	30,4	8,5
Švédsko	1,5	2,5	47,0	4,1

Zdroj: <http://dw.czso.cz/ode/tab/eb012.htm>

4. 2. 1. Detailnější pohled na plnění maastrichtských kritérií

1. Míra inflace

Níže uvedené grafy zobrazují míru inflace v letech 2006 a 2007 v deseti členských státech EU, které aspirují na přijetí do eurozóny a jejich odchylky od referenční hodnoty cenového kritéria.

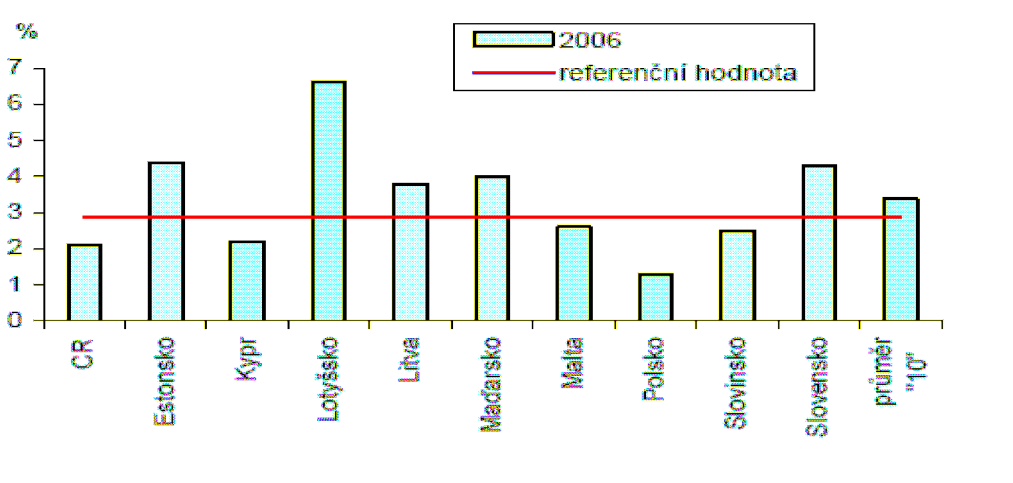
Česká republika neměla až do roku 2006 s cenovým kritériem problémy. Většinou se míra inflace pohybovala pod referenční hodnotou (pro rok 2005 činila referenční hodnota inflace 1,6%). Nízká inflace v ČR byla i o to překvapivá, že česká ekonomika v tomto období rostla, což většinou s sebou přináší i růst cen. Vysvětlením může být fakt, že změny v cenách výrobců nemají vliv na spotřebitelské ceny.

Pro rok 2005 mezi tři země EU s nejnižší inflací patřily Finsko, Švédsko a Polsko.

Většina nově přistupujících zemí má se splněním tohoto kritéria problémy. Kritérium neplní na začátku roku 2006 Lotyšsko, Litva, Estonsko a Maďarsko. Naopak zlepšení nastalo u Slovenska, Slovinska a Polska.

V roce 2006 překročily referenční hodnotu Estonsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko a Slovensko. Inflace ČR se pohybuje v tomto roce v rozumných relacích oproti ostatním státům a nepřekračuje referenční hodnotu. Nejlepších výsledků dosahuje Polsko, kde je od roku 2006 velmi nízká inflace (tato země se dokonce ocitá mezi třemi zeměmi EU s nejnižší inflací, podle kterých se vypočítává konvergenční kritérium cenové stability).²⁸

Graf č. 3: Cenové kritérium – plnění členskými státy EU, rok 2006

Zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/C6003E2684/\\$File/1606-07-2.1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/C6003E2684/$File/1606-07-2.1.pdf)

Míra inflace ČR byla v roce 2006 na úrovni 2,1 %. Cenové kritérium bylo sestavováno podle Finska, Polska a Švédska, které dosáhly nejnižších hodnot inflace z EU a referenční hodnota činila 2,9%. Z toho vyplývá, že ČR i v roce 2006 bez problémů toto kritérium splnila, i přesto že došlo oproti roku 2005 k mírnému zvýšení (o 0,5%). V české ekonomice pokračoval i v roce 2006 ekonomický růst a potvrdily se jeho tendence, že je neinflační. Nízké inflaci napomáhala také apreciacie koruny vůči euru.

²⁸ ČSÚ [online]. [cit. 15. 4. 2008]. Dostupné z: <<http://dw.czso.cz/ode/tab/eb040.htm>>

Kritérium cenové stability nespĺnilo v roce 2006 Litva, Lotyšsko (až 6,6%) a Estonsko. Tyto ekonomiky sice rostly, ale podepsalo se to na jejich vyšší inflaci. Kritérium nespĺnilo ani Slovensko (4,3%) a Maďarsko (4%).

Rok 2007 je poznamenán vysokým růstem spotřebitelských cen, zejména potravin. Nejvíce se zdražení potravin projevilo v Estonsku, Lotyšsku, Litvě a Maďarsku. Inflace zde vzrostla téměř dvojnásobně.

Aktuální informace o inflaci v roce 2007 uvádějí, že k nárůstu inflace ve vyšší míře došlo u pobaltských (zejména u Lotyšska na 10,1%).

2. Kritérium fiskální stability

a) Veřejný deficit

V roce 2004 a 2005 se ČR podařilo dostat veřejný deficit pod referenční hodnotu na úroveň -2,6%, což byl lepší výsledek, než průměr EU 25 (-2,9%).

Všechny země EU provedly kroky k nápravě v podobě provedení nezbytných reforem a navíc zde byl vynucovací mechanismus v podobě Paktu stability a růstu (sankcionovány mohou být jen země eurozóny). Výrazného zlepšení dosáhlo také Polsko (na -2,5%) a Slovinsko (na -1,8%).

b) Veřejný dluh

Vývoj veřejného dluhu v ČR umožňuje bez problémů plnit toto fiskální kritérium. V roce 2005 dosahovala v poměru k HDP 30,5%. Největší problém s tímto kritériem měly Polsko, kde se hodnota vyšplhala dokonce na -62,9% v poměru k HDP a Maďarsko 58,4%.

3. Dlouhodobé úrokové sazby

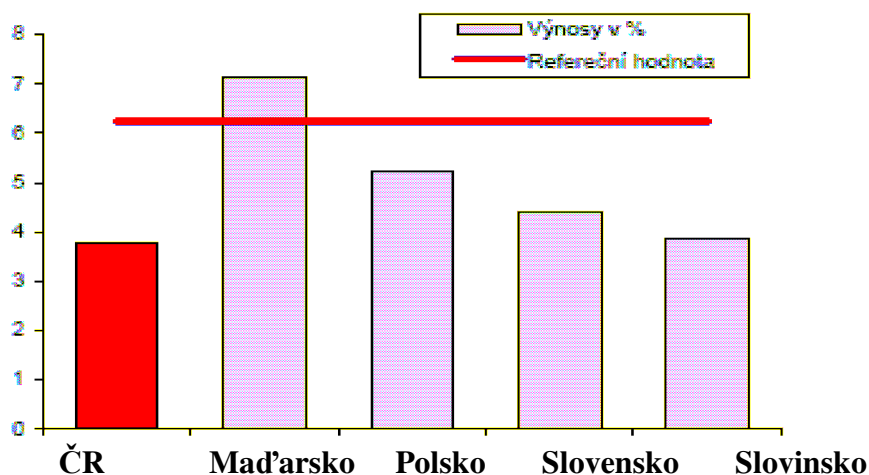
Pro účely kurzového kritéria slouží úrokové sazby státních dluhopisů, jejichž procentní hodnota by neměla překročit o více než 2% úrokové sazby tří členských států, které dosáhly v této oblasti nejlepších výsledků.

V roce 2005 měla ČR úrokové sazby na úrovni 3,5%, což byla nižší hodnota jak ve srovnání EU-25 (3,70%) a EU-15 (3,59%), tak i nových členských států, kde průměr činil 4,82%.²⁹

Stejně jako ČR plní toto kritérium i Slovinsko, Slovensko a zlepšilo se i Polsko. Naproti tomu velké problémy v této oblasti má Maďarsko, což oddaluje jeho přijetí do eurozóny.

Jak ukazuje následující graf, byla výše úrokových sazeb v roce 2006 na úrovni 3,78%. Je to nejnižší hodnota mezi nově přistupujícími státy i v eurozóně. Těchto hodnot se ČR daří dosáhnout hlavně díky nízké úrovni inflace.

Graf č. 4: Kritérium úrokových sazeb v roce 2006

Zdroj: [http://www2.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/D80044A580/\\$File/110107k23.pdf](http://www2.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/D80044A580/$File/110107k23.pdf)

²⁹ ČSÚ.[online]. [cit. 31. 12. 2006.] Dostupné z:
< [http://www2.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/AF003234CA/\\$File/kap2.4..pdf](http://www2.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/AF003234CA/$File/kap2.4..pdf) >

4. Kritérium stability směnných kurzů

Aby členská země EU mohla vstoupit do eurozóny, musí vykázat nejenom kurzovou stabilitu, ale hlavně musí být 2 roky před vstupem do eurozóny členem ERM II. Po vstupu do ERM II musí země udržet devizový kurz v intervalu $\pm 2,25\%$ okolo centrální parity ERM II. Přitom národní CB nesmí ve větší míře intervenovat na udržení kurzu ve stanoveném fluktuačním pásmu. Toto fluktuační pásmo je ještě přísnější, než musí dodržovat členské země eurozóny ($\pm 15\%$).

Členské země EU toto kritérium začnou dodržovat teprve tehdy, až vstoupí do ERM II. ČR zatím do ERM II. nevstoupila, proto se zatím pro hodnocení stability směnného kurzu koruny užívá odchylka od průměrného devizového kurzu k euru. Žádoucí u vývoje kurzu je, aby kolísání devizového kurzu k euru bylo co nejmenší.

Zatím jsou členy ERM II od 28. Června 2004 Estonsko Lotyšsko, od 2. Května 2005 Litva a 28. listopadu 2005 sem vstoupilo i Slovensko.

5. Adaptabilita české ekonomiky z hlediska nominální konvergence

5. 1. Vývoj Inflace

Od devadesátých let se v ČR zachovává nízká míra inflace. Velkou zásluhu na tom má ČNB, která provádí cílování inflace, usměrňující inflační očekávání ekonomických subjektů.

Míra inflace je měřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen a vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru 12-ti předchozích měsíců.³⁰

Tabulka č. 5: Vývoj inflace od vstupu do EU do současnosti

	2004	2005	2006	2007
Průměr 3 zemí s nejnižší mírou inflace	0,7	1,0	1,4	1,0
Hodnota kritéria	2,2	2,5	2,9	2,5
ČR	2,6	1,6	2,1	1,0

Zdroj: Eurostat, Evropská komise, Konvergenční programy a Programy stability členských zemí 2006, Konvergenční program ČR listopad 2007.

Z první tabulky je patrné, že v letech 2005-2007 ČR kritérium cenové stability plnila. Výjimkou byl jen rok 2004, kdy míra inflace byla nad referenční hodnotou. Může za to vstup do EU (1. 5. 2004), který vyvolal růst cen.

³⁰ČSÚ.[online].[cit. 8. 4. 2008]. Dostupné z: < http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace >

Tabulka č. 6: Prognóza vývoje inflace

	2008	2009	2010
Průměr 3 zemí s nejnižší mírou inflace	1,7	1,6	1,6
Hodnota kritéria	3,2	3,1	3,1
ČR	3,9	2,3	2,1

Zdroj: ekonomická prognóza Evropské komise 2007.

Odhad inflace na rok 2008 naznačuje, že pravděpodobně překročí referenční hodnotu kritéria. Je to dáno hlavně tím, že probíhá reforma veřejných financí a s ní spojená úprava nepřímých daní. Dále musí být postupně harmonizováno právo ČR s právem EU (např. zvýšení snížené sazby DPH, spotřební daň na cigarety a ekologická daň), což se projeví nárůstem cen.

5. 1. 1. Aktuální vývoj inflace

Inflace vykazuje v lednu 2008 prudký nárůst. Oproti posledním údajů z konce roku 2007, kdy inflace činila 2,3%, vzrostla počátkem roku až na 7,5%. Došlo tak k prudkému nárůstu cen, na který nejsme zvyklí. Spotřebitelské ceny vzrostly v lednu 2008, na rozdíl od prosince 2007 (tedy meziměsíční růst cen) o 3 %. Hladina spotřebitelských cen vzrostla v lednu 2008 proti prosinci 2007 o 3,0 %, což je nejvyšší meziměsíční cenový růst od ledna 1998.

Část nárůstu cen zaviniily jednorázové vlivy, které by měly brzy odeznít. Mezi ně patří hlavně nárůst DPH a nepřímých daní a deregulace nájemného. Rychlejší nárůst cen byl ČNB očekáván, protože jsou způsobeny konvergencí daní ČR k EU.

Hlavní podíl inflace je však způsoben prudkým nárůstem cen potravin. Ty patří mezi nejvýznamnější položky spotřebního koše, ale také mezi nejméně předvídatelné. Proto by nás nemuselo celé "cenové překvapení" plynoucí z nečekaně prudkého růstu cen potravin znepokojovat. Po nedobré úrodě, jako byla z globálního hlediska ta poslední, přichází

obvykle úroda dobrá či alespoň průměrná, po níž obvykle cenový šok odezní. Je však možné, že tomu tak tentokrát být nemusí. Ceny potravin na světových burzách se za jediný rok vyšplhaly na dvojnásobek a analytici se shodují, že to mají na svědomí dva jevy: pěstování plodin vhodných pro tzv. biopaliva a vzrůstající poptávka po potravinách v bohatnoucích rozvojových zemích. U obou těchto jevů se předpokládá delší trvání.³¹

Nárůst inflace je tlumen zhodnocováním české koruny. Ekonomové ČNB spekulují také o tom, jestli už je vhodný čas přistoupit ke zvýšení úrokových měr, které by způsobilo snížení peněz v ekonomice, tudíž i pokles inflace. Zároveň by ale tento krok utlumil spotřební a investiční výdaje, což by zpomalilo ekonomický růst. Proto ČNB zatím vyčkává. Zároveň se ale odborníci shodují na tom, že se jedná o přechodný jev a potom by se inflace měla vrátit na původní nižší úroveň.

Nejvíce se na zvýšení inflace podílelo:

a) Zvýšení regulačních poplatků za bydlení

Nejvíce vzrostlo nájemné až o 17%, zemní plyn o 17,5%, elektřina – o 9,5% a teplá voda – o 8,1%.

b) Zvýšení sazby DPH z 5% na 9 %

Zvýšení se nejvíce projevilo na nárůstu cen potravin, hlavně u mléčných výrobků (až o 30%) a pekárenských výrobků a obilovin (21%). Dále se zvýšily ceny v oblasti dopravy (8-13%), ubytování, stravování a služeb.

c) Zavedení poplatků ve zdravotnictví

Podle předběžných výpočtů vzrostl v ČR meziměsíčně HICP v lednu o 3,3 %, meziročně zrychlil na 7,9 % (z 5,5 % v prosinci). Bleskový odhad meziročního růstu HICP pro eurozónu za leden 2008 je 3,2 %.³²

³¹ Ekonom č. 3. Praha: Economia, 2008.

³² ČSÚ. Dostupné z: < <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cisc020808.doc>>

Údaje inflace za únor 2008 se nezměnily a zůstávají na meziročním přírůstku o 7,5%. Potvrzuje se tak fakt, že prudký nárůst spotřebitelských cen způsobily zavedené změny v rámci reformy veřejných financí.

5. 2. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

ČR toto kritérium bez problémů plní. Předpokladem tohoto kritéria je, že se dlouhodobé úrokové sazby budou pohybovat spolu s vývojem inflace. Jelikož se jedná o dlouhodobé kritérium, závisí také na důvěře investorů ve finanční trhy a v úspěšném provedení fiskální reformy. V případě nedůvěry hrozí nárůst rizikové prémie, čímž by došlo k nárůstu úrokových sazeb.

Toto kritérium se sestavuje na základě průměru vládních dlouhodobých dluhopisů na sekundárním trhu.

Tabulka č. 7: Vývoj dlouhodobých úrokových sazeb

	2004	2005	2006	2007
Průměr 3 zemí s nejniž. úrokovými sazbami	4,28	3,37	4,24	4,27
Hodnota kritéria	6,28	5,37	6,24	6,27
ČR	4,75	3,51	3,78	4,03

Zdroj: Eurostat, Makroekonomická predikce MF (říjen 2004)

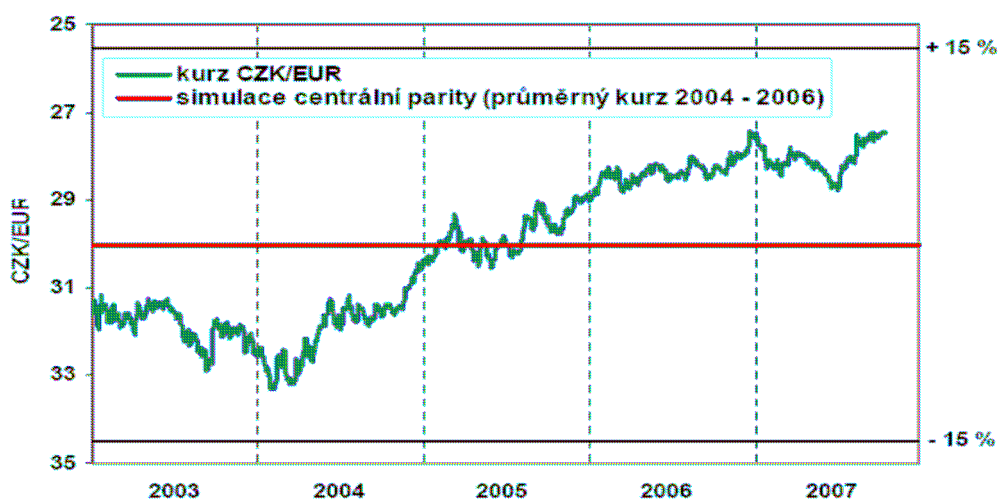
5. 3. Stabilita nominálního měnového kurzu

ČR zatím nevstoupila do mechanismu ERM II, a proto není stanovena centrální parita CZK/EUR. Musí tak učinit nejméně 2 roky před vstupem do eurozóny, ale prozatím ČR nesplnila nutný předpoklad, který by k tomuto kroku vedl. Za předpoklad je považována konvergence české ekonomiky k eurozóně. Jinak řečeno, kdyby teď vstoupila ČR do

ERM II. náklady z tohoto členství by převážily výnosy.

Toto kritérium se zatím nevyhodnocuje, ale vývoj v posledních několika letech ukazuje, že kolísání měnového kurzu CZK/EUR je menší než hypotetické pásmo $\pm 15\%$. Jestliže bude tento příznivý vývoj pokračovat, měla by ČR toto kritérium i v budoucnu naplňovat.

Graf č. 5: Nominální kurz CZK/EUR

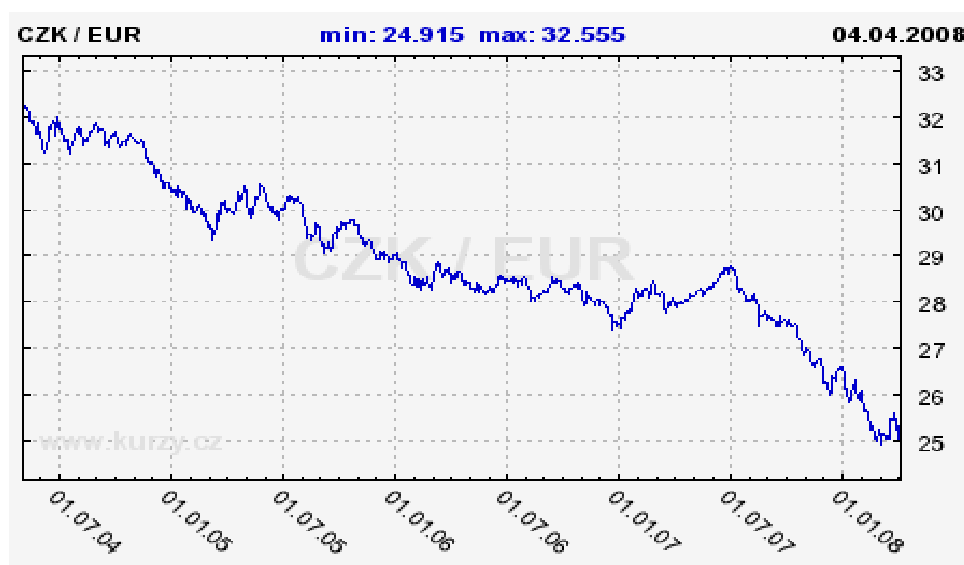
Zdroj: ČNB, propočty MF ČR

Od roku 2005 se koruna vůči euru posiluje. Posilování měny pokračovalo i v prvních čtyřech měsících roku 2006, když v závěru dubna činil směnný kurz 28,430 CZK/EUR. Jak ukazuje následující graf současné době je kurz koruny vůči euru na 25,045 CZK/EUR.³³

³³ Kurzy [online]. [cit. 16. 4. 2008]. Dostupné z: <<http://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/EUR-euro/>>

Další graf zobrazuje vývoj kurzu české koruny vůči euru od vstupu ČR do EU. Jak můžeme z grafu vidět, koruna k euru s mírnými výkyvy většinou posilovala. Apresiasi koruny je v posledních letech způsobena zájmem investorů. ČR byla díky výhodné poloze v srdci Evropy vyhledávaným místem pro zahraniční firmy, ale až po vstupu do EU jsme se staly pro investory skutečně atraktivní zemí díky snazšímu obchodování.

Graf č. 6: Kurz CZK/EUR od vstupu ČR do EU

Zdroj: <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?A=G&m1=CZK&m2=EUR&T=0%2F&V=3&od=1.5.2004&do=4.4.2008>

5. 4. Vývoj veřejných financí a jejich udržitelnost

5. 4. 1. Vývoj vládního deficitu

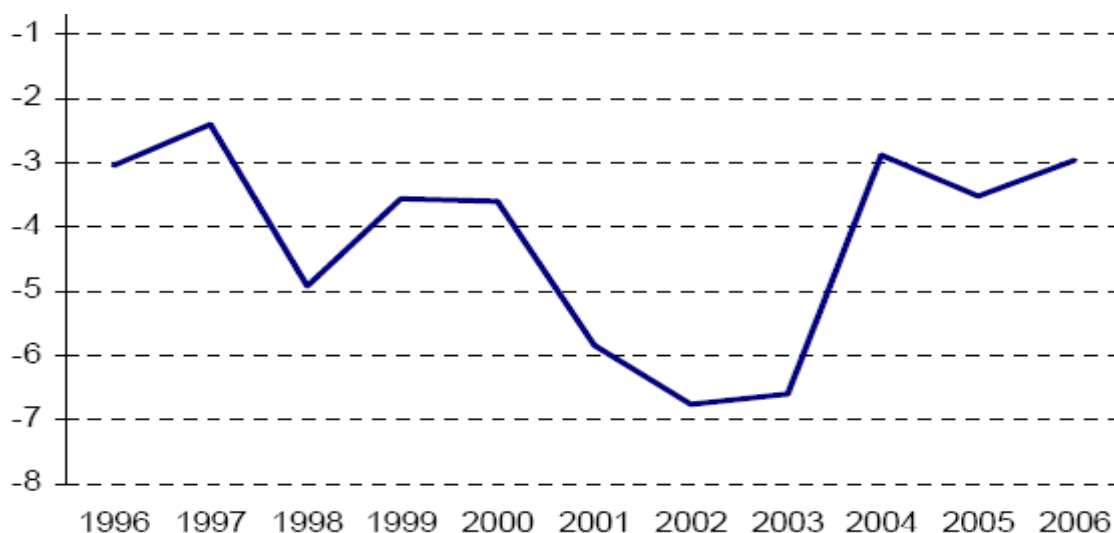
Toto kritérium patří k nejproblematičtějším z maastrichtských konvergenčních kritérií a ČR má s ním opakovaně problémy. Současné nastavení parametrů veřejných financí ČR neumožňuje plnit kritérium vládního deficitu udržitelným způsobem a umožnit proticyklické působení automatických fiskálních stabilizátorů.

Veřejné finance vykazovaly v posledních deseti letech trvalý deficit. Nejvyšší deficity měly VF v průběhu let 2001 – 2003, které byly způsobeny zejména připravovaným stupem do EU, zbývajícími náklady transformačního období a také absence reformy, která by celý

veřejný sektor konsolidovala. Pokles deficitu VF od roku 2004 je zapříčiněn příznivým hospodářským cyklem a částečně reformami, probíhající od roku 2003.

Vývoj fiskální politiky potvrzuje, že pokles deficitu na nebo těsně pod 3 % HDP v letech 2004 a 2006 byl do značné míry důsledkem vyšších než očekávaných daňových příjmů. Vzhledem k fiskální expanzi v roce 2007 navíc deficit s největší pravděpodobností dosáhne v tomto roce vyšší úrovně.³⁴

Graf č. 7: Vývoj deficitu veřejných financí

Zdroj: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_plneni_NPR_2_102007.pdf

Tabulka č. 8: Vládní deficit v letech 2004-2007

	2004	2005	2006	2007
ČR	-3,0	-3,5	-2,9	-3,4

Zdroj: ČSÚ, Notifikace vládního deficitu a vládního dluhu (říjen 2007), Konvergenční program ČR listopad 2007.

³⁴ ČNB [online]. [cit. 19. 12. 2007]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maas_tricht_vyhodnoceni_2007.pdf

Tabulka č. 8: Prognóza vývoje vládního deficitu

	2007	2008	2009	2010
ČR	-3,4	-2,9	-2,6	-2,3

Zdroj: ČSÚ, Notifikace vládního deficitu a vládního dluhu (říjen 2007), Konvergenční program ČR listopad 2007.

Jak bylo napsáno výše, s neplněním maastrichtských kritérií nejsou spojeny, až na výjimku, žádné sankce. Tuto výjimku je neplnění kritéria udržitelnosti veřejných financí. ČR toto kritérium neplní už od roku 2005. V roce 2004 byla s ČR otevřena procedura při nadměrném deficitu. ČR se tím zavazuje, že bude závazně snižovat vládní deficit až na 2,3 % HDP (prognóza na rok 2010).

Vláda počítá, že snižování vládního schodku bude realizovatelné, pokud vydrží stávající vysoké tempo ekonomického růstu a plánovaných úspor.³⁵

5. 4. 2. Kritérium vládního dluhu

Toto kritérium zatím nepůsobí ČR problémy. V poslední době se podíl vládního dluhu na HDP podařilo stabilizovat a to hlavně díky vysokému tempu ekonomickému růstu. Pro udržitelnost příznivého vývoje vládního dluhu je nezbytné provedení reformy důchodového systému a zdravotnictví, které jsou součástí reformy veřejných financí.

Tabulka č. 9: Vývoj vládního dluhu do roku 2007:

	2004	2005	2006	2007
ČR	30,4	30,2	30,2	30,4

Zdroj: ČSÚ, Notifikace vládního deficitu a vládního dluhu (říjen 2007), Konvergenční program ČR listopad 2007.

³⁵ Střednědobé rozpočtové plány na rok 2009-2010 jsou obsaženy v Programovém prohlášení vlády

Tabulka č. 10: Prognóza vývoje vládního dluhu:

	2008	2009	2010
ČR	30,3	30,2	30,0

Zdroj: ČSÚ, Notifikace vládního deficitu a vládního dluhu (říjen 2007), Konvergenční program ČR listopad 2007.

5. 5. Stav veřejných financí

Díky aktuálnímu stavu ekonomiky způsobený hospodářským růstem a postupné konvergenci k eurozóně by tato situace měla nahrávat stabilitě veřejných financí. Přesto se tak neděje a veřejné finance procházejí krizí.

Bez odpovídajících reforem by ČR byly zavřeny dveře nejen k čerpání z evropských fondů, ale i do eurozóny. To proto, že by se veřejné finance staly neudržitelné a docházelo by ke katastrofálnímu nárůstu vládního deficitu a dluhu. Tím by ČR nesplnila maastrichtské konvergenční kritérium týkající se fiskální politiky.

Podkladem pro tuto kapitolu byly Konvergenční program ČR pro rok 2007 a Reforma veřejných financí. Konvergenční program ČR je vypracován každý rok a stanovuje cíle a priority hospodářské fiskální a monetární politiky. Vyhodnocuje uplynulý hospodářský vývoj a to i ve světovém kontextu a vyhodnocuje vnější vlivy. Komentuje průběh hospodářských reforem a posuzuje jejich účinky. Nejvíce se KP zabývá fiskální politikou, protože v ní má ČR největší nedostatky. Zaměřuje se hlavně na největší problémy české ekonomiky, bránící nám vstoupit do eurozóny. Mezi hlavní problémy patří schodek veřejných rozpočtů a narůstající vládní dluh.

Evropská unie nám také vytýká velké nedostatky v oblasti strukturálních politik. Řešením snad v příštích letech budou strukturální reformy, které se zaměřují na oblast konkurenceschopnosti a zvyšování flexibility na trhu práce. Reformy jsou ale v začátcích, takže až v dalších letech se ukáže, jak úspěšné budou.

5. 5. 1. Fiskální politika

Česká fiskální politika je charakteristická prohlubujícími se schodky veřejných rozpočtů, relativně nízkým, ale narůstajícím veřejným dluhem a nedostatky v institucionálním rámci rozpočtového procesu.³⁶

Aktuální Konvergenční program se zabývá především fiskální politikou – nadměrným rozpočtovým deficitem. V důsledku politického cyklu došlo v minulém roce k uvolnění fiskální politiky a navzdory dobrým ekonomickým časům se letos ČR nepodaří splnit trajektorii snižování nadměrného deficitu tak, jak bylo doporučeno Radou v roce 2004 a potvrzeno při minulé aktualizaci KP.³⁷

Vláda se snaží systematicky snižovat schodek veřejných rozpočtů, k tomuto účelu byla přijata i Koncepce reformy veřejných rozpočtů v roce 2003. Reforma byla úspěšná, ale stále se nepodařilo docílit takového schodku veřejných rozpočtů, který potřebujeme – max. do 3 % HDP.

Hlavním problémem růstu schodku veřejných rozpočtů je růst mandatorních výdajů. Tyto výdaje jsou buď pevně dány ze zákona anebo vyplývají ze závazků státu. Pro stát tedy není jednoduché se jich zbavit.

Mezi nejznámější mandatorní výdaje patří:

- a) Sociální transfery – důchodový systém, státní sociální podpora, dávky v nezaměstnanosti, nemocenské dávky
- b) Státní příspěvky zdravotního pojištění
- c) Podpora stavebního spoření
- d) Quasi-mandatorní výdaje – vyplývají ze státních záruk a úvěrů, výdaje na obranu a platy ve veřejné sféře

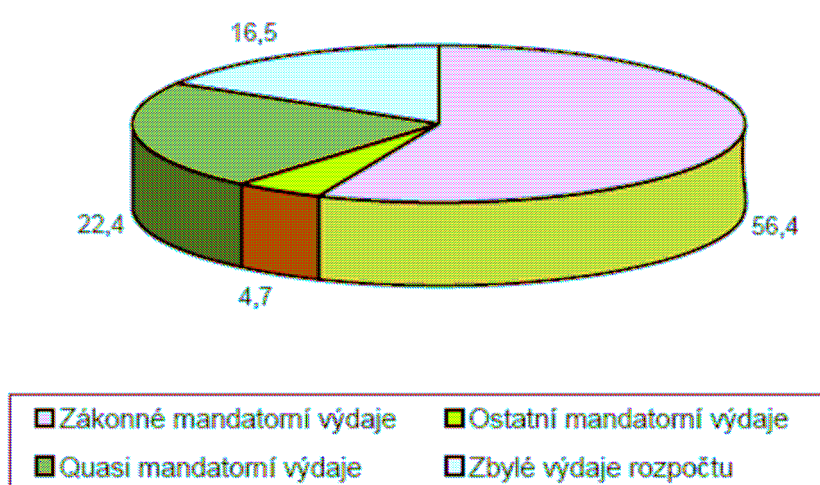
³⁶ *Europeum*. [online]. [cit. 12.11. 2003].

Dostupné z: <www.europeum.org/doc/arch_eur/EPF_fiskalni_kriteria.pdf>

³⁷ *MFCR* [online]. [cit. 31. 3. 2007].

Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/KP_200511_komplet_pdf.pdf>

Graf č. 5: Podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích SR v roce 2007

5. 5. 2. Reforma veřejných financí

Cílem této kapitoly není detailní popis reformy veřejných financí, ale vytvoření povědomí o způsobu, jakým bude v následujících letech snižován deficit a dluh veřejných rozpočtů. Součástí reformy veřejných financí je reforma sociálního systému a daňová reforma. Vládní reforma veřejných financí zavádí pojem tzv. fiskálního cílení, který nutí politiky přemýšlet o příjmech a výdajích ve střednědobém rámci.

Cíle reformy veřejných financí³⁸:

1. Snížit vládní deficit a zastavit nárůst vládního dluhu.

Tabulka č. 11: Fiskální cíle ČR

2008	2009	2010
-3,0 %	-2,6 %	-2,3 %

2. Zvrátit neudržitelné trendy vládních výdajů a posílit jejich efektivnost.
3. Plošně snížit daňové zatížení, omezit administrativní zátěž a daňové distorze zjednodušením daňového systému.

³⁸ MF CR [online]: Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ref_verej_financ.html>

4. Reformovat důchodový systém a zdravotnictví.
5. Celkové ozdravení veřejných financí, které nebrání ekonomickému růstu.
6. Podporovat rodiny s dětmi.
7. Přistupovat sociálně citlivým způsobem k ekonomicky neaktivní populaci (důchodci, studující, zdravotně postižení).
8. Dodržovat závazky vůči Evropské unii, maximálně využít prostředky z fondů Evropské unie.

Z reformy je patrné, že způsob udržitelnosti veřejných financí se nachází hlavně na výdajové straně. Zvyšování příjmů státního rozpočtu prostřednictvím zvyšování daňového břemene, by snižovalo konkurenceschopnost ČR (zahraniční investoři směřují tam, kde jsou nižší daně) a zpomalovalo by průběh reálné konvergence (vyspělé státy EU mají nižší daňovou zátěž).

Fiskální opatření vlády:

- ***Snížení podílu mandatorních výdajů v sociální oblasti***
 - zavádějí se změny v nemocenském pojištění, v zákoně o sociálních službách, novelizuje se zákon o důchodovém pojištění apod.
- ***Změna ve způsobu zdanění FO a PO***
 - snížení daně z příjmu PO (v roce 2006 na 24%)
 - pokles daně z příjmů FO
 - ekologická daňová reforma (nebyla ještě kvantifikována)
 - zvýšení spotřebních daní z tabákových výrobků
 - zavedení odpočitatelné položky na výzkum a vývoj

5. 5. 3. Reforma sociálního systému

Obsahuje reformy:

- státní sociální podpory a sociální péče,
- sociálních služeb,
- zaměstnanosti,
- nemocenské pojištění,
- důchodového systému.

Reformy budou probíhat v letech 2008 – 2010. Prioritou je snížit mandatorní výdaje ze státního rozpočtu.

Byl novelizován zákon o životním existenčním minimu, odstraňuje se valorizace (kromě důchodů) a podstatně se mění daně. Růstu mandatorních výdajů zabraňuje moratorium na přijímání zákonů zvyšujících mandatorní výdaje.

Některé příklady změn:³⁹

1. Dávky sociální podpory a sociální péče

Stanovil se pevný přírůstek 500 – 700 Kč na dítě – nárok na něj má rodina do 2,4% životního minima a sociální příspěvek do výše 2% životního minima

2. Rodičovský příspěvek – mění se způsob výběru, volba ze 3 variant:

RD 24 měsíců s příspěvkem 11 400 měsíčně,

RD 36 měsíců s příspěvkem 7600 měsíčně

RD 48 měsíců s příspěvkem 7 600 do 21 měsíců věku dítěte, dále pak 3 800 měsíčně.

3. Snížení porodného

15 000 Kč za první dítě a 13 000 Kč za každé další dítě

4. Zpřísnění vyplácení dávek v nezaměstnanosti

Pokud zaměstnanec v posledním zaměstnání hrubě porušil kázeň, ztrácí nárok na podporu v nezaměstnanosti

³⁹ Úplný výčet změn je uveden na *MFCR*[online].

Dostupné z: < http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ref_verej_financ.html >

Zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů č. 261/2007 Sb.

5. 5. 4. Důchodová reforma

V současné době je vládní dluh sice stabilní ve výši 30 %, ale dlouhodobě má tendenci růst. Veřejné finance jsou bez důchodové reformy a reformy zdravotnictví dlouhodobě neudržitelné.

V současné době představují výdaje na důchody 28 % výdajů SR. Vlivem demografických změn ve společnosti jako je prodlužující střední věk, stárnutí populace a nízká plodnost, se stal současný důchodový systém neudržitelný. V ČR narůstá počet osob starších 60 let, tím ubývá ekonomicky aktivních osob. Pokud by nedošlo k reformě důchodového systému, narostl by vládní dluh roku 2050 až na 50%.

Důchodová reforma byla rozložena do tří etap:

I. etapa:

- rodňování důchodového věku až na 65 let,
- prodloužení doby potřebné pro vzniku nároku na starobní důchod na 35 let (do dnešní doby bylo 25 let),
- sjednocení důchodového věku mezi muži a ženami,
- možnost souběhu starobního důchodu a zaměstnání,
- zrušení doby studia jako náhradní doby pojištění.

Navrhované změny by měly vést k tomu, že dojde ke snížení výdajů ze státního rozpočtu až o 1,3 % HDP. Dále má první etapa má zvýšit počet ekonomicky aktivních lidí.

II. etapa:

- platby státu za náhradní doby pojištění,
- vytvoření rezervního důchodového fondu (na spořicí principu),
- zvýšit motivaci k zakládání penzijního připojištění (příspěvek státu),
- zavádí změny v základním a soukromém důchodovém pojištění.

III. etapa:

- zavádí diverzifikaci zdrojů pro důchodu (základní a soukromé),
- možnost výběru zdroje, ze kterého se bude vyplácet důchod.

Důchodová reforma má podporovat aktivní chování na trhu práce a motivovat lidi k zakládání penzijního připojištění a posílení atraktivity tohoto sektoru. Prostředkem může být pro začátek zvýšení státního příspěvku na penzijní připojištění.

5. 5. 5. Daňová reforma

Daňová reforma má podporovat stávající ekonomický růst a udržitelný rozvoj. Zároveň má zajistit, aby nedocházelo ke zvýhodňování lidí, kteří nejsou ekonomicky aktivní. Cílem reformy je další krok k harmonizaci daní s EU, jako je např. změna sazeb u FO a PO.

Tato reforma má snížit riziko daňových úniků, posílit konkurenceschopnost české ekonomiky (snížení DPPO zvýšit příliv investic) a podporovat zejména ekonomicky aktivní obyvatelstvo.

Některé příklady změn:

1. Daň z příjmu FO

- zavedení superhrubé mzdy: do hrubé mzdy se zavádí pojistné placené zaměstnancem a zaměstnavatelem, které není osvobození od daně,
- zavedení jednotné daňové sazby ve výši 15%
- zrušení společného zdanění manželů a místo toho zavedeny zvýšené slevy a odpočty (např. na dítě, druhého z manželů),
- zrušení minimálního základu daně.

2. Daň z příjmů PO

- v roce 2008 se snižuje na 22 %, v roce 2010 by měla činit 19%,
- má být provedena postupná reforma základu daně.

3. Zavedení ekologické daně

- důraz na ochranu životního prostředí,

- zavádí se ekologické daně u elektřiny, zemního plynu a tuhých paliv.

Cíle reformy veřejných financí:

- Snížit schodek veřejných financí až na 2,3% a to do roku 2010
- Snížení daňové zátěže pod 34 % HDP
- Jednotné daně z příjmů u FO a PO
- Cílené snižování mandatorních výdajů

6. Závěr

Jako formální kritérium vstupu do eurozóny jsou určena maastrichtská konvergenční kritéria, která vyjadřují úroveň nominální konvergence. Ta znázorňují konvergenci cenových hladin ke státům eurozóny. Naproti tomu reálná konvergence vyjadřuje reálné sblížení ekonomických úrovní s vyspělejšími ekonomikami eurozóny. Reálná konvergence není formálním kritériem vstupu k eurozóně, přesto je neméně důležitá z hlediska sladění ekonomických cyklů a pružnosti ekonomiky (kapitola 4. 2.)

Nominální a reálná konvergence jsou navzájem se ovlivňující a podmiňující veličiny. Pokud země vykazuje vyšší ekonomickou úroveň, má většinou i větší cenovou úroveň. V současné době dosahuje reálná konvergence ČR 70% úrovně eurozóny a v oblasti nominální konvergence 59 % průměru eurozóny. Vyšší hospodářský růst české ekonomiky zapříčiňuje reálnou konvergenci a tím způsobuje i růst v oblasti nominální konvergence.

Na nedostatky konvergenčních kritérií upozorňuje kapitola 4. 1. Kritika maastrichtských konvergenčních kritérií. Mezi největší nedostatek patří zastaralost kritérií, protože byla přijímána pro původních 12 států EU a nynější seskupení vykazuje úplně jiné ekonomické tendence. Z toho vyplývá druhý největší nedostatek konvergenčních kritérií, který demonstruje Ballasův-Samuelsonův efekt (kapitola 4. 1. 1.). Jedná se o to, že novější členové EU vykazují vyšší ekonomický růst, který je doprovázen vyšší inflací. Vyšší ekonomický růst na jedné straně umožňuje vládám splácet dluhy a tudíž lépe plnit fiskální kritéria, na druhé však hrozí riziko nesplnění inflačního kritéria. Další kritiku si určitě zaslouží Pakt stability a růstu, pro svou neobjektivnost a jednostrannost. Už v minulosti docházelo k tomu, že byly privilegovány silnější státy eurozóny na úkor slabších.

Ukazuje se, že ani Evropská centrální banka si nepřeje v průběhu dalších let rozšiřování eurozóny. Členství v eurozóně není zárukou, že státy nebudou mít hospodářské problémy. Sama eurozóna je značně ekonomicky nekonzistentní (kapitola 5. 1.). Na jednom pólu jsou ekonomicky silné země, mezi které patří např. Belgie, Německo, Rakousko a na opačném pólu se pohybují země jako je Řecko, Španělsko nebo Portugalsko. Druhá skupina států dohání vyšším hospodářským růstem v posledních letech tu první. Je zřejmé, že společná

měnová politika praktikovaná ECB nemůže být při rozdílném ekonomickém vývoji států v eurozóně vhodná pro všechny země.

Dalších devět států, které vstoupily spolu s ČR do EU a nyní aspirují na přijetí do eurozóny, vykazují podobný hospodářský vývoj. Všechny ekonomiky dosahují vysokého hospodářského růstu, zejména pobaltské země Litva, Lotyšsko a Estonsko, který je doprovázen vysokou mírou inflace. Reformy byly realizovány ve všech státech, ale ještě je brzy na zhodnocení účinku.

Pátá kapitola je stěžejní kapitolou diplomové práce, jelikož je zde analyzováno plnění konvergenční kritérií ze strany ČR. Mezi měnová kritéria patří stabilní míra inflace, stabilita nominálního kurzu a dlouhodobých úrokových sazeb.

Většinu konvergenčních kritérií ČR splňuje. Cenové kritérium stabilní míry inflace činilo v roce 2007 1%. Výhled do dalších let naznačuje, že v inflace vzroste, ale to bude důsledek jednorázových změn v oblasti veřejných financí. Zvláště v roce 2008 došlo k prudkému nárůstu inflace až na 7,5 % důsledkem provedených změn ve struktuře výdajů veřejných financí (kapitola 6. 1. 1.). Počátkem nového roku dochází k implementaci a aplikaci zákonů, a proto tento nárůst byl očekávaný a byl způsobený jednorázovými vlivy. Prognóza ČNB naznačuje, že po implementaci změn v ekonomice, by se inflace měla vrátit na nižší úroveň. Inflační kritérium tedy ČR až na rok 2008 plní.

Co se týče dalšího měnového kritéria, kterým je stabilita dlouhodobých úrokových sazeb (kapitola 6. 2.), nečiní ČR problémy. Hodnota kurzového kritéria je pro rok 2007 4,08 %. Úrokové sazby v ČR patří k nejnižším v EU. Úrokové sazby jsou provázané s mírou inflace, tzn. že pokud vzroste inflace, dojde i u úrokových sazeb k nárůstu.

Pro kritérium stability měnového kurzu (kapitola 6. 3.) je charakteristické, že stabilita se přísněji kontroluje až od okamžiku, kdy ČR vstoupí do ERM II. To se stane až 2 roky před vstupem do eurozóny. Podstatný je však úroveň konvergence ekonomiky. Jelikož ČR zatím není na dostatečném stupni ekonomické konvergence, o vstupu zatím neuvažuje. Navíc koruna posiluje k euru, takže by bylo nevýhodné se kurzového mechanismu vzdát. Po vstupu do eurozóny bude zafixován kurz koruny k euru a stanoven přepočítací

koeficient. ČR ztratí suverenitu v oblasti měnové politiky, a tím i ovlivňování a regulování ekonomiky pomocí národního kurzu. Ztráta tohoto mechanismu automaticky zvýší inflaci.

Do fiskálních kritérií patří deficit veřejných financí a veřejný dluh ve vztahu k HDP. ČR má dlouhodobě největší problémy v udržení deficitu vládního rozpočtu pod 3% HDP, a proto se musela na základě procedury (Rada ECOFIN) zavázat k jejímu snižování. Pro rok 2007 činí veřejný deficit ČR 3,4 %. Z tohoto důvodu je prováděna konsolidace veřejných financí.

I když je zatím výše vládního dluhu na 30,4%, což splňuje maastrichtská konvergenční kritéria, z dlouhodobého hlediska jsou veřejné finance neudržitelné. Reformy této oblasti byly tedy nutné.

Reforma veřejných financí, jejíž hlavní část je prováděna od 1. 1. 2008, má dva hlavní úkoly: zajistit snižování deficitu veřejných financí a dlouhodobou udržitelnost veřejných financí a harmonizovat právní a daňové předpisy s EU (kapitola 6. 5. 1). Prostředkem má být cílené snižování mandatorních výdajů. Součástí reformy jsou reforma sociálního systému (obsahuje reformy důchodovou a zdravotnictví) a daňová reforma.

Reforma sociálního systému řeší hlavně problematiku zaměstnanosti, důchodového systému, sociálních služeb apod. Vlastně se zavádějí přísnější pravidla, přičemž podporovat se bude hlavně ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Na důchodovou reformu byl už nejvyšší čas. Důsledkem stárnutí populace a nízké plodnosti klesá prudce počet ekonomicky aktivních osob. V současné době činí výdaje na starobní důchody téměř třetinu výdajů státního rozpočtu. Následkem tohoto nezadržitelně narůstá vládní dluh. Pokud by se situace neřešila, došlo by k nárůstu vládního dluhu podle odhadů v roce 2050 na 50%. U daňové reformy dochází především harmonizovat daně ČR s EU a podporovat ekonomický růst. Ve státech eurozóny jsou nižší daně u FO i u PO, proto součástí reformy je snižování daní i v ČR. Dojde tak posílení konkurenceschopnosti české ekonomiky např. přílivem investic ze zahraničí.

Reforma veřejných financí, zavádí spoustu změn, které jsou většinou vnímány jako nepopulární. Je však zřejmé, že pokud dochází k harmonizaci předpisů s EU a tím i ke snížení příjmů státního rozpočtu, musejí být podstatněji redukovány i výdaje státního rozpočtu.

Zatím je předčasně reformu hodnotit, protože úspěšnost se ukáže až časem. Zřejmé je, že už byl na ní nejvyšší čas. Správně provedená reforma zvýší adaptabilitu naší ekonomiky a tím konkurenceschopnost vzhledem k EU.

V současné době plní ČR kritérium inflace, stabilitu měnového kurzu, úrokových sazeb a kritérium veřejného dluhu. Po provedení úspěšné reformy VF by ČR měla plnit kritérium veřejného deficitu už v roce 2009.

Přijetí eura je dlouhodobý proces, takže není podstatné, kdo ho přijme dříve, ale jak na něj státy budou připravené. V současné době a ani v následujících letech nelze z tohoto důvodu vstup České republiky do eurozóny doporučit. Důvodem jsou jednak konvergenční kritéria, která nezaručují fungování v rámci eurozóny, stav ekonomiky, který je potřeba zreformovat, a v neposlední řadě nedostatečné sladění v oblasti reálné konvergence. Po provedení rozběhlých reform a stabilizaci hospodářství může ČR maximalizovat výhody z členství v eurozóně.

Hospodářský cyklus české ekonomiky není sladěn s eurozónou, a proto je výhodnější ponechat si vlastní měnovou politiku a volný kurz, které působí jako automatický stabilizátor změn v naší ekonomice. Pokud bychom přijaly euro v nejbližší době, měnová politika by v případě nesladěnosti hospodářských cyklů vůbec nebyla vhodná. Rychlejší ekonomický růst v ČR napomáhá přibližování se k eurozóně. Zatím ale v podstatě jen doháníme ekonomicky silnější státy eurozóny a zatím to vypadá, že několik dalších let ještě dohánět budeme.

Seznam literatury:

- [1] BRŮŽEK, A. Evropská měnová integrace. 2.vyd. Praha: VŠE, 2001. ISBN 80-245-0158-9.
- [2] CONOLLY, B. The Rotten Heart of Europe. The Dirty War for Europes Money, Faber and Faber, London, 1995.
- [3] ČAPEK, A. Mezinárodní měnový a finanční systém. 1.vyd.Praha:VŠE, 1994 ISBN 80-7079-221-3.
- [4] CZESANÝ, S.Euro - postup a dů sledky zavádění nové měny pro banky, podniky a občany, Praha: Profess Consulting, 1999. ISBN 80-7259-0006.
- [5] HELÍSEK, M. Měnové krize (empirie a teorie). 1.vyd.Praha: Professional Publishing, 2004. ISBN 80-86419-82-7.
- [6] KILROY, B.Money of the World, Moraviapress, a. s, 2000.
- [7] MLÁDENKOVÁ, I. Měnová a finanční politika EU. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-3641-9
- [8] TOMÁŠEK, M. Právní základy evropské měnové unie. 1.vyd.Praha: Bankovní institut, 1999. ISBN 80-902243-3-4.
- [9] TOMÁŠEK, M. Právní nástupnictví měny EURO, Praha: Linde Praha, 2000. ISBN 80-7201-205-3
- [10]http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2007.pdf
- [11] http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/
- [12]http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/strategie_pristupu_cr_k_eu.pdf
- [13]http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2007.pdf
- [15] <http://cs.wikipedia.org/wiki/MMF>
- [16] <http://www.csob.cz/bankcz/cz/SME/Infoservis/Finance-dane/Bankovnictvi/22290650.htm>

- [17] http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace
- [18] <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cisc020808.doc>
- [19] <http://www.euportal.cz/Articles/384-je-emu-optimalni-menovou-oblasti-.aspx>
<://encyklopedie.seznam.cz/heslo/40763-evropska-platebni-unie>
- [20] <http://www.euroskop.cz/39639/clanek/evropska-investicni-banka/>
- [21] <http://www.euroskop.cz/40560/121169/clanek/jednotna-mena-euro/evropsky-menovy-system>
- [22] http://www.europeum.org/doc/arch_eur/EPF_fiskalni_kriteria.pdf
- [23] http://www.europeum.org/doc/arch_eur/Pakt_stability_CZ_brezen_05.pdf
- [24] http://www.europeum.org disp_article.php?aid=36&cid=5&nolang=0&type=2&page1
- [25] http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Maastrichtska_smlouva_1992.pdf
- [26] http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/KP_200511_komplet_pdf.pdf
- [27] http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ref_verej_financ.html
- [28] <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/EUR-euro/>
- [29] http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&levelid=EU_183.HTM
- [30] http://www.socr.cz/assets/aktivita/publikace/Prechod_na_spol._menu.pdf

Seznam grafů:

1. Srovnání HDP ČR a eurozóny
2. Země EU podle výše HDP v PPS
3. Cenové kritérium – plnění členskými státy EU, rok 2006
4. Kritérium úrokových sazeb v roce 2006
5. Podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích SR v roce 200
6. Nominální kurz CZK/EUR
7. Kurz CZK/EUR od vstupu ČR do EU
8. Vývoj deficitu veřejných financí

Seznam tabulek:

1. Členské státy eurozóny
2. Makroekonomické ukazatele států eurozóny v roce 2006
3. Plnění maastrichtských kritérií členskými zeměmi EU v roce 2007
4. Členské státy EU - rok 2006
5. Vývoj inflace od vstupu do EU do současnosti
6. Prognóza vývoje inflace
7. Vývoj dlouhodobých úrokových sazeb
8. Prognóza vývoje vládního deficitu
9. Vývoj vládního dluhu do roku 2007
10. Prognóza vývoje vládního dluhu
11. Fiskální cíle ČR